

334. 4° 34. 3223 (14).

כשש

DISSERTATIO THEOLOGICA,
DE

CINERVM
IN SACRIS VSV,

QVAM

SVB PRÆSIDIO

DN.D. JOANNIS SCHMIDII, P.P.

CONSISTORII ELECTORALIS ET
DVICALIS ASSESSORIS, ALVMNORVM ELECTO-
RALIVM EPHORI, COLLEGII B. MARIAE VIRGI-
NIS PRÆPOSITI, ACADEMIÆ DECEMVIRI,
EIVSDEMQUE SVBSENIORIS,

DOMINI PATRONI, PRÆCEPTORIS
AC HOSPITIS,

OMNI HONORIS ATQVE OBSERVANTIÆ CVLTV
AD CINERES VSQVE PROSEQVENDI,
IN

AVDITORIO THEOLOGORVM PAVLINO,

D. XV. DECEMBR. A. R. S. M DCC XXII.

PLACIDÆ ERVDITORVM Συζητήσας
SVBMITTET

AVTOR RESPONDENS,

FRIDERICVS Lebrecht GOETZIVS,

CYGNEA . MISNICVS,

PHIL. BACCAL. ET. SS. THEOL. CVLTV.

LIPSIÆ, Typis JOANNIS ANDREÆ ZSCHAU.

V I R O.
SVMMÆ. REVERENDO. EXCELLENTISSIMO.
AMPLISSIMOQVE.

D O M I N O.
CHRISTIANO. Botthulff.
BLVMBERGIO.

HÆREDITARIO. in Hartmansdorff.
SS. THEOLOGIAE. DOCTORI.
CELEBERRIMO.

DIOECESIOS. CYGNEAE. EPHORO. LONGE.
MERITISSIMO.

P A R E N T I.

MEO. PLVS. QVAM. FILIALI. PIETATE. AD.
CINERES. VSQVE. DEVENERANDO.
HAS.

MEDITATIONES. CINERICIAS.
CEV. STVDIORVM. ACADEMICORVM.
PRIMITIAS.

EXIGENTE. SIC. PIETATE.
PRO.

AMORE. PLANE. SINGVLARI.
AFFECTV. VERE. PATERNO.
BENEFICIIS. INNVMERIS.

D. D. D.

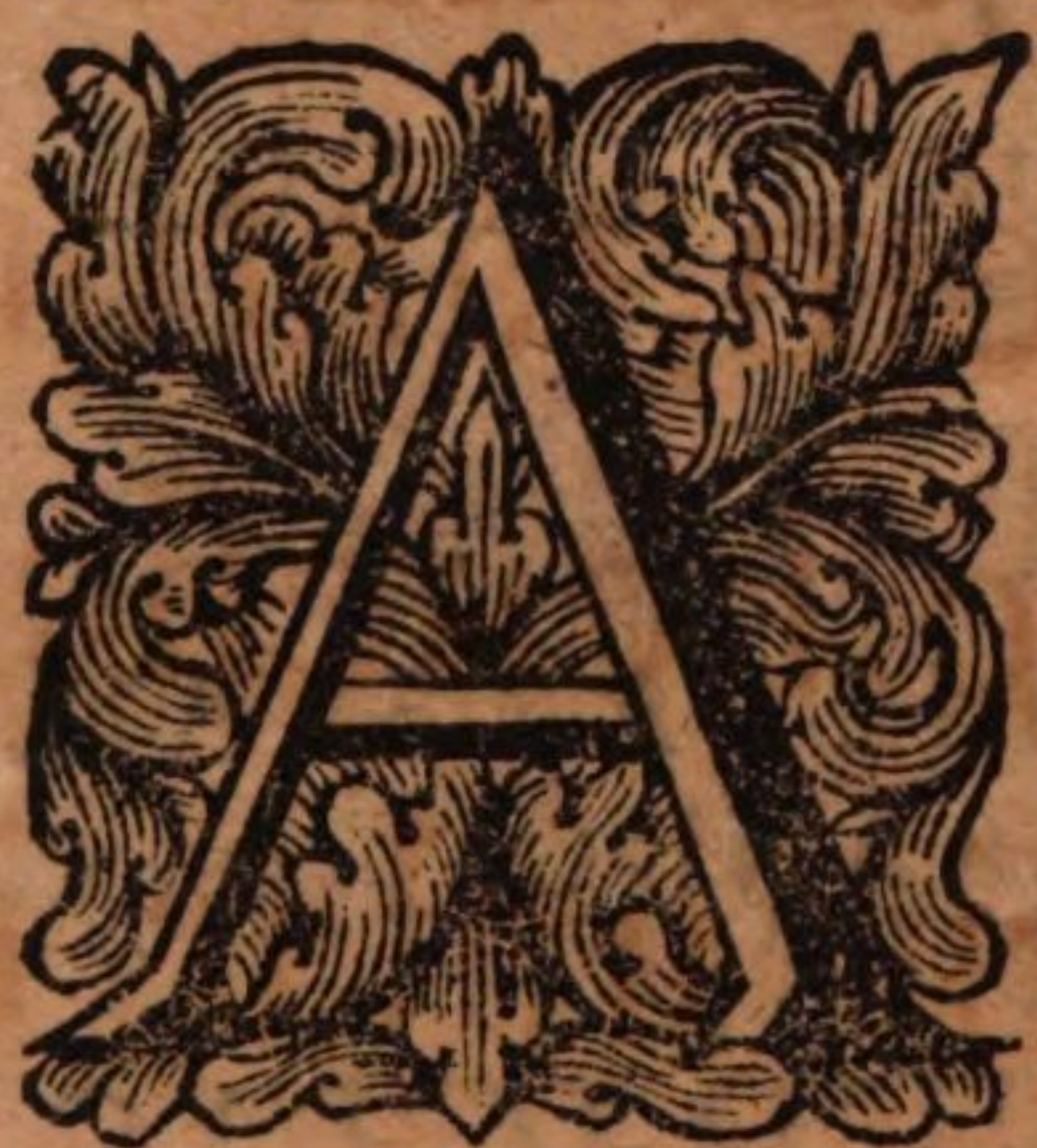
OBSTRICTISSIMVS. OBSEQVENTISSIMVSQVE.
FILIVS.

A V C T O R.

FRIDERICVS. Lebrecht. GOETZIVS.

HONORATISSIME DOMINE
PAREN S,

Vrea illa, qua gratum
Arabes commendant
animum, sententia:
 بِالْشُّكْرِ الْوَابِدُ فَتَقْبَدُ وَهَآ *Beneficia*
sunt fugacia: sed ligate ea gratia-
rum actione; mihi vel inprimis
ad id, quod mearum partium est,
 ex-

exequendum, aurem vellicat.
Namque quoties singularia be-
neficia, quibus me hætenus
inactasti, Animus recolit, toties
& gratæ mentis Argumenta
pietas exigit. TIBI enim, si à
Deo discedam, me totum de-
beo. Tantum amorem, tantum
affectum TVVM ac beneficia
Paterna, quæ imbris instar in
me hætenus destillarunt, qua
dexteritate, quo nisu, quo ar-
dore compensare possim, haud
apparet. Siquidem cum, sic

moderante Deo, in Viduum
OPTIMAE MATRIS Tho-
rum olim successeris, ita succes-
sisti, ut nullas sentiremus vices,
ob singularem ac plus quam Pa-
ternum affectum ac merita pla-
ne conglomerata; ut adeo *Vi-*
trici Titulo TE, tam calide in
me affectum PATREM affi-
cere, religioni mihi ducam.
Huic amoris refarciendo cum
vires meæ, cineris instar, fragi-
les ac tenues, nec sufficiant, nec
respondeant, Affectum tamen,
si

si non Effectum mitiori oculo
TE respecturum, totus confi-
do. Vt tamen aliquod saltem
gratæ mentis *τεκμήριον* exstet, haf-
ce pagellas vere cinericias ea,
qua decet, observantia, devo-
ta mente TIBI offero, obnixe
precatus, velis illas æqui boni-
que consulere, & si non salien-
te, saltem connivente dignari
ocello. Ego interim ardentis-
simis nunquam non Deum de-
fatigabo votis ac precibus, velit
omnia bonorum genera largo
foe-

foenore in sinum TVVM re-
metiri, TEque ad Nestoris an-
nos in Ecclesiæ commodum,
meamque tutelam factum te-
ctum conservare! Cæterum
TVVM favorem ac affectum
Paternum & in posterum, si me-
reor, in me derivabis. Vale
ex voto. Scrib. Lipsiæ d. XI. De-
cembr. A. S. R. MDCC XXII.

PRÆ-

ב"ז

PRÆFAMEN.

Es primo aspectu admodum viles & nullius fere pretii, usu tamen suo haud destitui, ipsa experientia docet.

Cinis, qui alga vilior videtur, exemplum satis luculentum exhibet. Vt enim alios ejusdem usus sicco pede transeam, inter eos certe non infimum sibi locum vindicat, quem in Sacris

B

Judæ-

Judæorum, Gentilium atque Christianorum olim
obtinuiffe, nec hodie prorsus obsolevisse, depre-
hendimus. De quo cineris in Sacris Vsu cum ne-
mo adhuc, quantum mihi constat, ex instituto ege-
rit, me laterem nequaquam lavaturum esse, cre-
didi, si in illum usum paulo accuratius inquirerem,
studiorum meorum specimen quoddam editurus.
Tribus autem Sectionibus usum istum adumbrare,
& in I. De Cinerum Vsu in Sacris Judæorum,
II. De usu cinerum in Sacris Gentilium, & III. De
cineris usu in Sacris Christianorum agere constitui.
Vti vero à Deo omnium rerum capienda sunt pri-
mordia: ita sub hujus Dissertationis auspiciis ca-
lidis eum deveneror precibus, ut ex voto omnia
animique sententia fluere jubeat!

§. I.

Tque ut hinc exordiamur, ne illotis, ut dicunt, manibus, rem auspicari videamur, prius quædam monenda sunt in limine, antequam in ipsum adytum penetremus. *De Cinerum in Sacris Vsu* nostra inscribitur Dissertatio, hinc paucis, quid nobis per *cineres*, quid per *Sacra* hic intelligatur, indicabimus.

§. II.

Multa, imo innumera obvenirent, quæ de Etymologia vocabuli *cinis* præfari possemus, si nostri instituti ratio pateretur. Equidem satis constat, quam dubia sit, quamque multis diversisque opinionibus obnoxia derivatio vocabuli *cinis* Grammatica. (1) Proxime omnium ad rei

B 2

veri-

(1) *ISIDORVS*, lib. XVI. cap. 1. derivat à *cando*, eo quod ex rebus ineenfis residuus maneat cinis. Alii ab *igne* denominatum cinerem putant, effectum a causa efficiente nomen

veritatem accedere videntur, qui à κόνις Græcorum derivatum cinerem putant. (2) Quod Hebræam concernit vocem

suum traxisse existimantes. Sicut etiam Germanicum vocabulum *Aschen*, sive *Eschen* ab אש Hebræorum, quod per ignem Latini vertunt, denominari, nonnulli censent, licet alii eandem hanc vocem a אש, ablata littera Daleth, cinerem infimul & pinguedinem significante, derivari posse existiment. Alii denique a *cadendo* cinerem dictum arbitrantur, propterea, quod à re combusta cadat post humoris consumptionem. Conf. JOA. GVIL. STVCKIVS de Sacrific. Gentil. p. 159.

- (2) O videlicet converso in i. Consistentem habemus VOSSIVM in Lexic. Etymolog. p. 158. Cinis, inquam, potius est à Græco κόνις, quod non pulverem tantum, sed & cinerem atque etiam lixivium non raro notat. O conversum in i, quomodo ab ὄμβρος est imber, ab ὄς, is &c. Conf. etiam STVCKIVS l.c. Plura dabunt Lexicographi passim. Occurrit hæc vox apud PHOCYLIDEM: Λυόμενοι κόνις ἐσμὲν, ἀπὸ δ' αἰνὰ πνεῦμα δέδεκται, h.e. Mortui pulvis sumus, cælum vero spiritum recipit. A κόνις derivatur κονίς, apud veterem Poetam, POLLUCE teste, & conisterium apud VITRUVIVM lib. V. c. XI. quæ voces antiquitatem sapiunt. Vtroque, ait VOSSIVS l.c. signatur locus, ubi adservabatur pulvis, quo post unctionem adspergebantur luctaturi, ut prehensiones

vocem רַפָּס radix ejusdem ex Arabica lingua, in qua occurrit رَفَس *vehementer ferbuit calor, sive, olla bullivit*
ab

firmiores, non lubricæ, forent. Vide, quæ de arena luctatoria & ejus speciebus scribit HIERONYMVS (MERCVRIALIS) lib. de arte Gymnastica cap. VIII. Addantur, quæ hanc in rem ex ANDREA BACCIO Elxidiano Medico l. 7. de Thermis adducit ROSINVS Antiqq. Rom. L. 1. c. 14. p. m. 60. Conisterium, ubi sicco pulvere vel arena luctaturi sese conspergerent. Factum inde, ut cinis interdum accipiatur pro ipsa pugna & lucta, quia præterea etiam substernebatur in certaminibus. Glossa: κόνις, ἄμμος, μάχη. Et κόνιν τὴν μάχην ἔλεγον οἱ παλαιοί. Conf. PITISCVS Lexic. Antiqq. Rom. T. 1. p. 432. col. 2. Κόνεως æquipollens est alias σποδός, usitatus multo vocabulum, quod Matth. XI. 21. Luc. X. 13. & Hebr. IX. 13. occurrit. Græce vocatur etiam τέφρα, de qua voce liceat hic inferere, quæ jam laudatus STVCKIVS habet l. c. Τέφρα, inquit, est dictus à τύφειν, i. e. urere, incendere, sive τύφεισθαι, quod & comburere & fumare, sive fumigare significat: cineres enim nihil sunt aliud, quam pulveres, in quos materia adusta redigitur, sive lignorum, aliarumve rerum ustarum reliquæ. Inde etiam forsitan τάφος, i. e. sepulchrum dictum, quod antiquitus mortuorum corpora cremari & in cineres redigere moris erat; unde vox cinerum per metonymiam sæpe

ab igne, non incommode restituenda videtur. (3)

§. III.

Cinis in S. Codice interdum fragilitatem notat, quod ex *Gen.* XVIII. 27. apparet. Nobis vero h. l. nil aliud per cinerem significatur, quam quod ex materia combusta & corporibus humanis consumptis restat.

§. IV.

Per *Sacra* autem, in quibus cinerum usum obvium esse, ostensuri sumus, actus aut ceremonias ad religionem spectantes, five divino Numini sese approbent, five eidem minus placeant, à nobis intelligi observamus.

SECTIONIO

pro morte accipitur & mortali conditione. Martialis Epigrammate 30. Rari post cineres habent Poetae, i. e. post mortem. Elegans illud τὸ Φω τὰ Φος, i. e. superbiae sepulchrum est finitimum. Haftenus ille.

(3) Vid. *KROMAYERVS de Usu Lingv. Arab. L. II. c. 2. p. 88.*

Sunt, qui derivant a פָּרַץ *fregit*; materies quippe comburenda admota igni, frangitur quasi, & in cinerem denique resolvitur, uti etiam jam expositam vocem Græcam τέφρα, ab eadem radice derivari commode posse, quidam existimant. Sunt quoque, qui velint a פָּרַץ *fructificando* deflecti per

SECTIO I.

DE

CINERVM VSV IN SACRIS JVDÆORVM.

§. I.

Gentem Judaicam præ cæteris Deo olim acceptam, & in peculium quasi acquisitam receptamque fuisse, nemo est, qui facile iverit inficias. Hujus cum in S. Codice ipso ritus atque cæremonias maximam partem commemoratas legamus: nos vel hujus intuitu non ἀμεθόδως acturos confidimus, si in Sacris actibus atque ritibus, ad quos cineres adhibiti fuere, describendis, à Judaicis exordiamur cæremoniis, atque has ex Sacris non solum paginis, sed & Rabbinorum aliorumque scriptis erutas sistamus.

§. II.

Insignem cultus divini, apud populum Judaicum, constituebant partem sacrificia; adeoque non male agemus, si residuorum ex Sacrificiis cinerum usui primum in hac tractatione tribuamus locum. Atque is usus vel in-

primis

Antiphrasin: quasi cinis foecunditatem prohibeat, & sterilitatem inducat. Conf. *SANT. PAGNIN. Thesaur. Lingu. S. p. 158.* Judicet B. L. quænam commodior sit derivatio.

primis egregius fuit in Sacrificio Vaccae rufae, utpote cujus combustae cineres ad mundandos pollutos adhibebantur. (4)

§. III.

Videlicet in ipsa Vacca, ex cujus cineribus aqua lustralis conficiebatur, seligenda, triplex potissimum requirebatur virtus, ut nimirum perfecta prorsus, & ab omni vitiante macula illibata, & rufa etiam ac ab omni denique jugi im-

(4) Agit de hac Vacca rufa, & ritibus circa eam observandis *Caput XIX. Numerorum*. Atque quod ad primam horum rituum institutionem attinet, prolixus in hac commemoranda est *R. ABARBANEL Comment. in Legem, quest. 1. super priorem partem Paraschæ Chükath. fol. CCCI. col. 4. & fol. CCCII. col. 1.* citante doctissimo, atque in linguis, quas Orienti debemus, versatissimo olim Viro *B. DN. JO. BEN. CARPZOVIO in Disp. 1. de Vacca rufa*, ubi ipsa verba videsis descripta. *JOSEPHVS lib. IV. Antiqq. Jud. c. 4.* jussu Mosis crematam a Pontifice vaccam, scribit, post menstruum ex sororis ejus Mariæ obitu luctum, lustratumque hoc ritu populum, & asservatum in loco purissimo reliquum cineris, quo posthac polluti ad sui purificationem uterentur. Atque hunc lustrandi morem, addit, etiam in terra belli forte quæsita servari præcepit.

impositione immunis ista existeret. (5) Injungebatur enim à Deo Moſi & Aaroni, ut ad maſtationem eligerent Vaccam rufam, & iſtiusmodi quidem, quæ eſſet תמימה ארומה *rubedinis perfectæ*, vel ut Syrus exponit, זלזלום *perfectè ruſa*. (6)

§. VI.

5) Conf. Num. XIX. 2.

6) Cui expoſitioni & calculum addit JOSEPHVS *Antiqq. L. IV. c. IV.* qui eandem iſtam vaccam nominat ὁλόκληρον ξανθὴν πᾶσαν. CARPZOVIVS *Diſp. 1. Exeg. cit. §. X. pag. 44.* non quidem plane inficiatur, quod vacca hæc prorsus & undiquaque ruſa eſſe debuerit, attamen τὸ תמימה non ad priorem vocem ארומה reducitur, ſed potius poſteriorum verborum, אשר אין בה מום exegeticam iſtam eſſe arbitratur, cum nativa illius notio carentiam macularum omnimodam, & perfectam ex omni parte integritatem inferat, priorique vocabulo, tanquam termino quodam poſitivo, requiſita rubedo indigitetur. Sed non video, qua ratione (quod pace tanti Viri dixerim) non idem iſtud vocabulum תמימה carentiam quoque vitii in rubedine Vaccæ, atque adeo Vaccam ita perfectè ruſam designare queat, quæ ab omni pollute macula, diverſo nimirum duorum vel trium pilorum colore, ut docet *Parah Miſchna c. II. Sect. 5.* immunis eſſet. Omnino enim requirebatur, ut vacca hæc omni macula vitianti careret,

§. IV.

Antequam autem Vacca hæc, debitis suis qualitatibus instructa, mactaretur, & ex ejus combustæ cineribus aqua lustralis conficeretur, Sacerdos, vaccam combusturus, per septem dies, ne immundus redderetur, separabatur in loco atrio propinquo, qui dicebatur בית האבן *domus lapidis*, & spargebant super eo per totum septiduum de omnibus sacrificiis pro peccato, quæ illic erant, secundum *Mischnam* פרק de Vacca rufa, cap. III. §. 1. Præterea etiam vasa, quibus aquæ super sacerdotem illum spargendæ continebantur כלם כלי אבנים *omnia fuerunt lapideæ*; ש אין מקבלים טומאה *quia non facile immunditiem contra-*

utpote cum ipse Deus esset sanctus, & omnis labis expers, omnia quoq;, quæ circa Deum occupabantur, vel ipsi offerebantur, sancta esse oportebat. *Lev. XI. 44.* Hinc & habet canon *Parah c. II. Sect. 3.* כל המומים הפוסלים במקדשים פוסלים בפרו *Omnia vitia, quæ reprobant in consecratis, ea & in Vacca reprobant.* Conf. DN. WICHMANNSHAUSEN in *Disp. de Aspergillo Hebr. S. §. XIV. p. 44.* Illud denique prorsus singulare erat, quod ad Vaccam hanc rufam requirebatur, ut nempe plane injugis, ἀρότρα καὶ γεωργίας ἀπείρος, ut loquitur JOSEPHVS, ista esset, quam consuetudinem similiter apud gentiles floruisse, Auctor jam cit. *Disp.* ostendit. Purior enim,

contrabunt, juxta MAIMONIDEM, (7) & BARTENORAM, (8)
 qui docet, omnia vaccæ ministeria facta fuisse in vasis mar-
 moreis, quæ non recipiunt immunditiem, uti nec terrea, (9)

§. V.

Adspargendus autem erat Sacerdos à persona toto
 vitæ tempore ex mortuo non contaminata. Hac mente
 etiam, ut Rabbinii tradunt, Hierosolymis in petra ædificata
 erant conclavia, & sub iis concavum, ob sepulchrum abyssi,
 in quibus mulieres pariebant, & educabant infantes, qui
 adulti imponebantur bobus, & pocula lapidea in manibus
 tenentes, equitabant ad amnem Siloa. Quo cum perti-
 gissent, descendebant, crateresque aquis adimplebant, &
 equitabant ad atrium gentium. Vbi denuo descenden-
 tes, ibant ad ostium atrii mulierum, ubi cadus cinerum
 vaccarum combustarum erat positus, cineresque crateribus
 suis infundebant, & cum aquis permiscebant, è quibus per

C 2

septi-

*addit, videbatur victima vulgari usui nondum destinata, at-
 que inde Deo etiam acceptior.*

(7) MAIMONIDES *de Vacca rufa* cap. II. §. VII.

(8) BARTENORA *ad Mischnam* פירא cap. III. §. II.

(9) Conf. Summe reverendus DN. D. DERLINGIUS *in Observu.*

Sacr. P. III. Obs. IX. §. VIII. p. 75.

septiduum spargebant super sacerdote vaccam combusturo. Antequam autem infantes illi sacerdotem adspicerent, lavare se debebant. (10) Hæc vero requirebantur ideo, quia maxima sanctitas aquæ lustrali ex cinere vaccæ rufæ conficiendæ adscribebatur. (11)

§. VI

(10) Videatur *MAIMONIDES cap. II. §. I. usque ad VII. Codex Mischnicus Para cap. III. §. II. III. IV. in eaque loca R. BARTENORA in Scholiis. Idem de pueris aquam haurientibus ex illius temporis traditione narrat Auctor Epistolæ, quæ BARNABÆ vulgo adscribi solet. Conf. STEPHANVS LEMOYNE, in Notis ad V. S. p. 616. DN. D. DEYLINGIUS l. c. §. VIII. p. 76.*

(11) Hinc in *Tract. Adijoth*, sive *de controversiarum testimonibus cap. VIII.* hæc leguntur: **העיר רבי שמעון בן בתירא על אפר הטארת שנגע טמא במקצתו שטמא את כלו** Testatus est R. Simeon, filius Beteræ de cinere expiatorio, quem ex parte tetigerat immundus, eum penitus pollutum esse. Audiatur ad hæc verba R. OB. de BARTENORA: Sanctitati, ait, aliquam excellentiam attribuerunt, ut & cineri expiatorio; nam etsi distincta sint corpora intra vas unum posita, & tetigerit ex parte res illa, quæ polluit, sancta, omnes polluuntur, quia vas eas conjungit, ut unum quasi corpus fiant. Et hoc applicuerunt ex eo, quod dicitur Num. VII. 14. **כף אחת** una acerra, perinde ac si omnes res, quæ in acerra continentur, sint

§. VI.

Atque hæc, quæ diximus, spectant ad Israelitas in terram promissam jam deductos. Cum autem versarentur adhuc in deserto, vacca hæc à sacerdote foras extra castra educenda, ac ibidem ab alio quodam viro: (*Num. XIX. 3.*) mactanda erat. Quo facto sacerdos, tunc temporis Eleazar (*v. 4.*) digito suo in sanguinem intingens, eundem septem vicibus versus Tabernaculum conventus spargebat; & his ita peractis, per delegatum quendam eadem vacca cum cute, carne, sanguine ac fimo comburebatur. In ardentis vaccæ flammis sacerdos lignum cedrinum, hyssopum ac dibaphum purpuræ conjiciebat, idque non prius, quam, uti *MAIMONIDES* (12) perhibet, נֶתְלַקַּח הָאֵשׁ בָּהּ וְהוֹבֵעַר וְהַעֲצִים וְכֻלָּהּ הָאֵשׁ *si ignis apprehenderit vaccam & ligna incensa sint, ita, ut defecerit ignis.* (13)

C 3

§. VII.

una. Vid. *GVILIELMVS SVRENHVSIVS* in *Mischna* P. IV, p. m. 358. sq.

(12) *MAIMONIDES* *Comment. ad Mischn. Parah cap. III. Sect. X.*

(13) Qua de causa hyssopum, cedrinum lignum & coccum selegit Deus, ut in ignem conjicerent sacerdotes, certo determinari non potest. An vero approbanda sit *SIMONIS PATRICII* conjectura, quam *Comment. in Num. XIX. 6.* proponit,

§. VII.

Nos autem omnino hic supponimus, per cinerem vaccæ rufæ non ipsius solummodo vaccæ, sed lignorum, cedri, cocci & hyssopi cineres infimul esse intelligendos; quam in rem iterum *MAIMONIDES* (14) ומן הראוי שתדע שאמר הפרה עם אפר העצים אשר נשרפיה בהם הכל יקובץ יקרא אפר הפרה *Oportet, inquit, ut scias, quod cinis vacca cum cinere lignorum, quibuscum fuit combusta, simul colliguntur; hæ vero omnes res conficiunt cinerem vacca.* Et hos quidem cineres à viro mundo collectos, & ut addunt Rabbini, justo ac legitimo modo contusos, & à scoriis sordibusque per cribrum, quod קריבול Magistris audit, purgatos, cado cuidam, quem *Mischna Parab* per קלל exprimit, ea mente imponebant, ut in loco quodam mundo, quem eundem nonnulli putant fuisse, qui *Lev. IV. 12.* citatur, quique Rabbinis בית הרשן *Domus cineris* dicitur, quo nempe cineres ex sacrificiis residui conjiciebantur, ac ubi

quasi nempe cinis vaccæ rufæ cum rerum harum cineribus mistus, medicam quandam virtutem consecutus fuerit, atque adeo aqua, postquam cinis hujus vaccæ in eam coniectus esset, has medendi vires exerere quadantenus potuerit, in medio hic relinquimus.

(14) *MAIMONIDES Comment. in Mischn. fol. 95. col. 2.*

ubi reliqua sacrificia pro peccato comburebantur, idque in terra Canaan, ubi antea Tabernaculum, posteaque templum erat ædificatum; in deserto autem מִזְבֵּחַ לְמַחֲנֵה *extra castra, vers. 9.* in usum aspersio- nis Israelitarum asservaretur. (15) An autem omnis ex- tra castra cinis semper relictus fuerit, dubitari haud abs re poterit. Illud certe vel ex hoc capite nonnullis improba- bile videtur, quod cinis semper in promptu esse debuerit, utpote cujus usus ad perpetuam & quotidianam immun- ditiei ex contactu mortuorum contractæ purificationem requirebatur.

§. VIII.

Insigni vero cum studio ac cura cineres isti asservan- di erant, siquidem לְמִשְׁמֶרָה in custodiam vel asservatio- nem circumspectam & quasi observationem dati illi fue- runt Israelitis eam ob causam, ut ex iisdem cum aqua in vase quodam, eodemque, ut communis habet opinio, ne immunditiem quandam facile contraheret, lapideo pro- be mistis, מִי נִרְיָה aquæ separationis, vel aspersio- nis, sive Lustrales, *LUTHERO Sprengwasser*, in mundandos Aspergilli ope conjiciendæ adaptarentur.

§. IX.

(15) Conf. DN. WICHMANNSHAUSEN *Disp. cit.* §. XVI. p. 49.

Vid. etiam *LUNDIUS* in *Jüdischen Heiligthümern* p. m. 682. sq.

§. IX.

Aquæ cum cineribus permiscendæ, debebant esse **מים חיים** aquæ vivæ *Num. XIX. 17.* hoc est, juxta *Targum Onkelos* **מי מברע** aqua fontana, utpote quæ non nisi *ex fontibus scaturientibus, aut ex fluviis rapide fluentibus*, teste *MAIMONIDE*, (16) hauriebantur. In qua quidem haurienda aqua Hebræi fugam operis alieni diligenter notant. Ita, si quis hauriret aquas ad consecrandum, & alio opere occupatus esset, tempore haustus, vel tempore fluxus aquæ, quam hauriebat, vel tempore, quando ex uno vase in aliud effundebat, reprobabat eas, ut iterum testatur *MAIMONIDES*. (17.)

§. X.

His ipsis aquis parum equidem cineris, ut refert *LVNDIVS*, (18) at tantum tamen, ut in aquis potuerit conspici, immiscebatur. Quæ ipsa cineris in aquas inspersio *MAIMONIDI* (19) **קירוש**, aquarum vivarum, quæ haustæ

(16) *MAIMONIDES in Parah Adumma cap. VI.*

(17) *Idem l. c. cap. VII.*

(18) *LVNDIVS l. c. l. 3. c. 52. p. m. 682. sq.*

(19) *MAIMONIDES c. l. cap. VI. §. 1.*

haustæ sunt, consecratio vocatur; quemadmodum juxta
eundem & ipsæ aquæ, super quas datus est cinis, מי חטאת
aque sacrificii pro peccato, ומים מקודשין & aqua conse-
crata appellantur. (20)

§. XI.

Cinis autem hic quovis tempore quemvis, qui eo conspersus esset, emundandi vim habuit, & quiddam fuit perpetuum, ex Dei solius decreto, non vero hominis cujusquam arbitrio pendens; semper enim cinerem illum in promptu esse oportuit. (21) Fiebat igitur, ut si quis aliquam ex mortui tactu immunditiam contraxerat, is aqua hac conspersus purificaretur, & ad tentorii tabernaculum admitteretur. (22) Additur hinc (v. 12.) **וַיִּתְחַטֵּט** *iste lustrabit se*, hac videlicet aqua, cui vaccæ rufæ cineres immisti

(20) Conf. DN. D. DERLINGIUS in *Observv. P. III. Obs. IX. p. 74.*
ubi simul hic adducit memorabilem Judæorum superstitio-
nem, qui requirunt, ut is, qui consecrat, intentionem habeat
dandi cinerem, quem in manu habeat, super aquas. Quem-
admodum & Pontificii sacerdotis intentionem omnino ad
Sacramenti efficaciam necessariam dicunt.

(21) Vti tradit *CRELLIUS Exegeticor. Opp. Tom. II. fol. 154.*

(22) R. LEVI BEN GERSON in Commentario super legem fol. CXIII. col. 3. 4. & fol. CXIV. col. 1. 2. in causas inquit immun-

imministi erant. Optime ergo ad h. l. commentatur *ABAR-
BANEL*: כוונת הפרה היא להביא המרחקים *scopus vacca iste est,*
reducere separatos à castris divine presentia, ut eo iterum
appropinquarent.

§. XII.

Cæterum aquam hanc lustralem non ad personas so-
lum, sed ad res quoque lustrandas adhibitam fuisse, ex *Num.*
XIX. 18. facile evincitur. Id quod & alibi Moses suo con-
firmat testimonio, quando is aurum, argentum, æs, ferrum,
stannum, plumbum & reliqua Midianitis ab Israël surrepta
spolia, quæ ignis vim sustinere poterant, non per ignem tan-
tum traducenda, sed hac insuper aqua separationis s. lustra-
li purificanda, reliqua autem, quæ ignem ferre non pote-
rant, sola aqua hac purganda esse docet. (23)

§. XIII.

diciei, ex homine mortuo contractæ, quæque sit Analogia ac
proportio Vaccæ rufæ ad hominem pollutum, aspersione aquæ
ex ejus cineribus paratæ lustrandum, & quomodo illa mundi-
ciem operetur, ostendit, atque in hoc solo consistere putat my-
sterium tantopere celebratum. Quam quidem totam Disputa-
tionem, stylo Philosophico ac difficillimo conscriptam exhibet
CARPZOVIVS Disp. 2. Dogmat. de Vacca rufa p. 40.

(23) Conf. *Num. XXXI. 23.* Evolvi hic potest *LVNDIVS l. c.*
l. 3. c. 52.

§. XIII.

Quod ad illum attinet, qui ipsam aquæ lustralis consperfusionem perficere debebat, non ipse conspergendus & à pollutione mundandus, ut vult JOSEPHVS, (24) sed איש טהור vir quidam mundus, quisquis demum ex populo Israëlitico iste fuerit, id muneris administrabat. Equidem soli sacerdoti id incubuisse, existimat Chaldaus Interpres, (25) quando *Pf. LI. 9.* ita תרי עלי היך כהנה דמרי באזיבא על מסאבא מרי אריותא מן קדם תורתא *Infundes super me, sicut sacerdos, qui aspergit byssopo super immundum, aquas aspersionis ex cinere vacca.* At dissentientes hac in parte habet Philologos fere omnes, cum verbis admodum generalibus cuilibet viro mundo id negotii permittat Scriptura. (26)

D 2

§. XIV.

(24) JOSEPHVS lib. 4. antiquit. c. 4. p. m. 110.

(25) Vid. SCHINDLER. Lex. pentagl. p. 48. & p. 560.

(26) Obiter hic monendum, quod Vir quidam Cl. minus accurate dissentientium numero eximere videatur JO. LVN-
DIVM, utpote qui nec ipse cum interprete Chaldæo facit, quantum quidem ex clarissimis ipsius verbis cognoscere licet, l. c. l. 3. c. 52. f. 683. Wer aber, inquis, mußte der (reine Mann scilicet, der die Sprengung verrichten sollte) seyn? Ob etwa ein Priester? so sollte fast aus der Chaldäischen

§. XIV.

Succedit tempus, quo immundus aqua hac conspergendus erat, de quo satis docemur à Mose, (27) quando is asperfusionem indicat fieri debuisse **ביום השלישי וביום השביעי** *in die tertio & die septimo*, quod non improbabile videtur ideo factum fuisse, ut immundities ex tactu ossium vel demortuorum hominum contracta, sensim paulatim-
que

Dolmetschung zu schliessen seyn 2c. Aber obgleich ein Priester, wenn er rein gewesen, einen andern unreinen hat besprengen können, so scheint's doch, daß es auch andere, als Priester haben thun können. Denn die Schrift spricht schlecht weg, ein reiner Mann soll es thun, welches sie so schlecht nicht sagen würde, wenn es allein ein Priester hätte thun sollen. — So schreibet auch *MAIMON. ap. BOCHART. l. c.* schlecht weg, ein reiner Mann habe den Isopbusch gemacht, und damit gesprengt, daß es wohl scheint, es habe thun können, wer da sollte, oder wer dazu erbeten worden, wenn er nur rein gewesen. Ex quibus nil aliud concludere licet, quam quod & ipse *LVNDIUS* aliorum Philologorum, ab Interprete Chaldæo hac ex parte dissentientium, amplexatus fuerit sententiam, adeoque nulla de causa ex eorundem numero excipiendus videatur.

(27) Num. XIX. 19.

que cessaret, utpote quæ uno momento haud posse expelli videbatur.

§. XV.

Discrepant hic inter se Scriptores Rabbinici, quando quæritur, quidnam tandem per adspersionem illam aquæ lustralis, ex cinere vaccæ rufæ præparatæ significetur. (28)

Nos

(28) Hujus quidem Mysterii interpretes *CARPZOVIVS in cit. Disp. 2. dogm. de Vacca rufa p. 39.* dispescit in tres classes, quarum primam assignat Philosophis, qui legem hanc ex naturalibus causis prognatam, existimant; secundam Cabbalisticis, abstrusioris Theologiæ Doctoribus, qui omnia ad decem Sephiroth in arbore Cabbalistica refertunt: tertiam Medraschicis, h. e. illis legis interpretibus, qui seposita, aut præsupposita litera, sensum mysticum atque allegoricum sectantur. Ad primam classem pertinet *R. LEVI BEN GERSON*, ad secundam *R. BECHAI*, in tertia classe sunt ii, qui (1) sacra hæc in hunc finem à Deo dicunt instituta, ut per ea peccatum, vitulo aureo commissum, expiaretur, (2) qui Monarchias & regna mundi, in quorum servitutem redacti fuerint Hebræi, his vaccæ rufæ ceremoniis præfigurata ostendunt, (3) ad Israelitas accommodant, & quæ his tempore exilii potissimum & captivitatis evenere, iisdem ceremoniis similiter adumbrata scribunt. Sunt, (4) qui cum lege vaccam rufam

Nos vanis eorundem fabulis atque figmentis neglectis, Scripturam S. secuti, nil aliud per hunc ritum præfigurari dicimus, quam Redemptionis a Christo factæ mysterium. Id quod Esaias (29) jam dudum prædixit: *Sic asperget, in-
quiens, gentes multas, super eo cludent Reges os suum, quia
quod non erat enarratum illis, viderunt, & quod non audive-
runt, intellexerunt*; quippe alludi hic in aspergendi verbo ad asperfusionem mysticam aquæ lustralis, à Theologis pro-
lixius ostenditur. (30) *Moseam*, enim, *umbram*, verba sunt
MARTINI BORRHAI (31) *explicans Propbeta dicit, futu-
rum in novissimis patefactionis Evangelii temporibus, ut gen-
tibus multis sacra Evangelii aqua aspergatur, ad eas à macu-
lis vitiorum veteris naturæ expurgandas. In qua aqua pia-
cularis*

comparant, quasi ea omnia, quæ circa universam Dei legem observanda, his ritibus repræsententur. Alii (5) de poenitentia, alii (6) de expiatione peccatorum in defunctis residuorum, alii aliter exponunt; quæ omnia per Rabbinorum libros dispersa Cl. Autor cit. Disp. collegit, eademque propriis eorum verbis cum versione sua prolixè profert.

(29) *Ef. LII. 15.*

(30) Conf. **AVG. VARENIUS** *Comm. in Isaiam Part. III. Or. VI. Concl. 13. p. m. 344. sq.*

(31) **MARTINVS BORRHAIVS** *in Comment. ad h. l. f. 464,*

cularis victimæ Christi Jesu, omnia in coelo & in terra expians & mundans sanguis continetur.

§. XVI.

Clariora nobis adhuc argumenta suppeditat N. T. utpote in quo expressissimis verbis typus iste asperfusionis cineris vaccæ rufæ ad Christum Antitypum applicatur, quippe de cujus sanguinis asperfusionē his verbis Petrus nos docet:

(32) *Juxta præcognitionem Dei Patris in sanctificatione Spiritus in obedientiam, καὶ ῥαντισμὸν αἱμάτων Ἰησοῦ Χριστοῦ & asperfusionem sanguinis Jesu Christi.* Item & Paulus: (33)

Si namque sanguis taurorum & hircorum, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζει τὰς νεκρινωμένους, & cinis vacca, aspergens pollutos, sanctificat ad carnis puritatem: Multo magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum se ipsum obtulit irreprehensibilem Deo, mundabit conscientiam vestram à mortuis operibus, ut serviatis Deo vivo. Hæc quid aliud nobis ostendunt, quam omnes illas ceremonias Leviticas, & ritus in V. T. consuetos, ad quos procul dubio pertinet aquæ lustralis ex cinere vaccæ rufæ præparatæ adpersio, indice quasi digito præfigurasse Messiam?

§. XVII.

(32) 1. Petr. I. 2.

(33) Hebr. IX. 13. 14.

§. XVII.

Tandem hic quoque memorabilis omnino & consideratione dignus est aquæ expiatoriæ diversus & plane contrarius effectus. Immundos enim emundabat, sed mundos polluebat. (34) Cujus rei rationem interpretaturi Judæi, mirifice ineptiunt, & rixas inter sese otiosas movent. Ex Christianis, JOANNES CLERICVS (35) existimat, ideo vaccæ hujus cineres polluisse & contaminasse mundos, quia essent victimæ expiatoriæ & piacularis, cujus reliquiæ polluebant. (36) At multo rectius DN. D. DERLINGIVS (37) *Nos mysterii, inquit, explicationem in anti-typo quærendam exstare opinamur. Sanguis Christi homines miseros & peccatis contaminatos, qui foeditatem cum dolore agnoscunt, & deprecantur, purgat: incredulos autem, propria mundi-*

(34) Conf. Numer. XIX. 21. Ex Rabbinis MAIMONIDES *de Vacca rufa c. l.* rem ita exponit: הנוגע במי חטאת שלא לצורך *Si quis tetigerit aquas sacrificii pro peccato, cum opus sparsione non habuit, sive homo fuerit, sive vasa, immundum est.*

(35) JO. CLERICVS in *Commentar. ad Num. XIX. f. 361.*

(36) *Levit. XVI. 26.*

(37) DERLINGIVS in *Observv. P. III. Obs. IX. §. XIII.*

munditie confisos, polluit & damnat, fitque ὁσμή θανάτου εἰς θάνατον illis autem ὁσμή ζωῆς εἰς ζωήν.

§. XVIII.

Missio illo, quem in mundandis hominibus obtinuisse, fatis prolixè ostendimus, cinerum usu, ad illum pergimus enucleandum, qui apud Judæos olim in poenitentia quoque haud fuit exiguus. Nam quemadmodum apud eosdem ad luctum ac moerorem declarandum, adhibitos fuisse cineres, sacra verbi divini oracula passim testantur: (38) ita poenitentiae declarandae causa, eosdem haud raro usurpatos fuisse, legimus.

§. XIX.

Huc referenda sunt bene multa tam Veteris, quam N. T. dicta, cinerem nobis, tanquam signum poenitentiae sistentia, quæ quidem in duas potissimum classes abeunt, quarum in prima locum inveniunt illa Scripturae oracula, quæ cineris in poenitentia usurpati generatim mentionem

E

faci-

(38) Namque *cinerem super caput spargere, in cinere volutari, cinerem manducare*, aliaque manifestissima erant lugentium signa. Conf. GLASSIUS *Rhetor. S. L. V. Tr. I. c. X. p. m. 1729.* & JOH. HENRICVS VRSINVS in *Analect. S. Vol. II. L. IV. c. 20. p. m. 308.* De singulis suo loco.

faciunt; in altera autem collocanda puto illa, quæ speciatim non solum conspersionem cinere factam, sed & sessionem, cubatum, ac volutationem in cinere, nec non ipsius cineris manducationem commemorant.

§. XX.

Ad priorem classem spectare puto illa Danielis *cap. IX. 3.* *Dedi ergo facies meas ad Dominum Deum, ad querendum orationem & preces, בצום ופש ונפר in jejunio & sacco & cinere,* nec non verba ipsius Servatoris nostri, quæ *Matth. XI. 21.* occurrunt: *παύλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν* h. e. *olim*, ut vertit *SEB. SCHMIDIVS*, *in sacco & cinere poenitentiam egissent*; quippe quibus ad usum cineris in poenitentia quondam tempore V. T. receptum digittum intendisse, in propatulo est. (39)

§. XXI.

(39) De cinere, etiam à lugentibus adhibito, talismodi generalis loquendi ratio obviat *Esa. LXI. 3.* *Ad imponendum lugentibus Ziionis לתת להם פאר תחת אפר* *ad dandum illis ornamentum pro cinere.* Svavis hic simul literarum פאר & אפר metathesis invenitur, id quod inter Anagrammata veluti Hebraica refert *GLASSIVS Phil. S. LII. P. I. Tr. II. Sect. III. p. m. 436.* Est enim elegans paronomasia: Ad dandum illis *peer*, pro *epher*, q. d. *Quam facili transpositione literarum ex epher fit*

§. XXI.

Posteriorem classem occupant illa S. literarum monumenta, quæ speciatim & primo quidem loco conspersione cinerum meminerunt, in poenitentia quæ olim obtinuit.

(40) Huc pertinent, quæ de Judæis in obsidione Holofernis capita cinere conspergentibus leguntur: *Juditb. IV. 11. Etiam omnis vir Israel & mulier, infantes & habitantes in Hieru-*

peer, tam facile est Deo cinerem in cidarim, luctum in lulum, rictum in risum & gaudium convertere; ut eleganter loquitur CORNELIUS à LAPIDE ad h. l. p. m. 508.

(40) Eadem ratione suppetunt quoque exempla eorum ex Judæis, qui in luctu se consperserunt cinere. Ita Thamar ob grandem sibi ignominiam illatam **תקרה** assumit cinerem super caput. *2 Sam. XIII. 19.* Et conclusæ thalamis virgines cum puerperis procurrebant ob periculi ab hoste metuendi magnitudinem: & cinere ac pulvere capita conspergentes, gemitibus & suspiriis plateas complebant. *III. Macc. I. 18.* Præter cinerem lugentes quoque adhibebant interdum pulverem; quæ cæremonia clare nobis in animum revocatur *Job. II. 12. 13.* cum tres Amici Jobi venissent, ut visitarent eum & consolarentur: *Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, & exclamantes plorarunt, scissisque vestibus וירקו* **עפר על ראשיהם השמימו** *sparserunt pulve-*

Hierusalem, ceciderunt ante facies templi, καὶ ἐσποδώσαντο τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ἔς cinere consperserunt capita sua; ἔς extenderunt saccos suos ante faciem Domini: ἔς altare sacco circumdederunt. Et v. 15. καὶ ἦν σποδὸς ἐπὶ τὰς κινδάρεις αὐτῶν, *Etiam erat cinis super cidaribus eorum, ἔς clamarunt ad Dominum ex omni virtute, ut in bonum respiceret omnem domum Israel.* Ipsa quoque Judith juxta *Cap. IX. v. 1.* in faciem suam procubuit, καὶ ἐπέθετο σποδὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἔς imposuit cinerem super caput suum. Tale quoque in *Adjectionibus ad Librum Esther* ejusque *cap. XIV. 1. 2.* in *Esthera* depre-

rem super caput suum in coelum, ἔς sederunt cum eo in terra septem diebus ἔς septem noctibus. Ita nautæ, excisa Tyro amare admodum ululantes, pulverem capitibus inspergebant. Conf. *Ezech. XXVII. 30.* ad quos nautas respexisse a nonnullis existimatur *Johannes in Apocal. XVIII. 19.* καὶ ἔβαλον χθὲν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πειθῶντες κ. τ. λ. *Et projecerunt terram super capita sua ἔς clamabant plorantes ἔς lugentes ἔς c.* Quo ipso etiam miserrimus Israelitarum status describitur *Thren. II. 10.* יֹשְׁבוּ לָאָרֶץ יִדְמוּ זָקְנֵי בֵּת צִיּוֹן הָעָלּוּ עָפָר עַל-רִאשָׁם חָגְרוּ שָׁקִים הִוָּרִידוּ לָאָרֶץ רָאשֵׁן בְּתוֹלֵת יְרוּשָׁלַם h. e. *Sedent in terra, conticescunt Seniores filie Zionis, ascendere fecerunt (LXX. ἀνεβέβασαν vel, intulerunt) pulverem super caput suum virgines Hieroso-*

deprehendimus, de qua relatum legitur, quod confugerit ad Dominum in lucta mortis constituta, & auferens vestimenta gloriæ suæ, induerit vestimenta angustiae & luctus, & pro superbis delectamentis cinere fordibusque impleverit caput suum, suumque corpus humiliaverit. Hanc cineris insperfusionem Judæos porro adhibuisse constat, dum affligebantur à gentilibus, quo poenitentiam agentes feriam, Numinis iram mitigarent, ejusque gratiam sibi conciliarent. *Jejunasse enim dicuntur, & circumjecisse saccos, ac cinerem super capita sua sparsisse & disruptisse vestes suas.* (41) Idem fecerunt, Timotheo armis deleturo Judæos. Namque *ad supplicationem Dei conversi sunt, coram altari procidentes, ac cinere capita conspergentes & lumbos saccis cingentes.* (42) Audientes denique Israelitæ Nicanoris adventum, *conspersti cinere super capita, supplicarunt ad Deum, qui usque in seculum constituit suum populum.* (43)

E 3

§ XXII.

lymæ. Huc quadrat 1. Sam. IV. 12. ubi fugitivus infaustusque cladis Israeliticæ nuntius laceris commemoratur venisse vestibus, **וַיִּדְרֹסוּ** & terra (madida aut lutosa, ut nonnulli putant) in capite ejus.

(41) 1. Macc. III. 47.

(42) 2. Macc. X. 25. sq.

(43) 2. Macc. XIV. 15.

§. XXII.

Finis erat, ut eo ipso testarentur peccatorum & magnitudinem, & poenitentiae sinceritatem. Se enim per nefanda scelera contaminatos & sordidos redditos esse coram Deo declarabant. Inde adeo fragilitatis suae memores, ut humiliarent sese coram Deo omnipotente, fragilitatis Symbolum cinerem adhibebant. Verticem, inanis gloriae indicem conspergebant, eo ipso mereri se testantes, ut ob peccata statim in cinerem redigantur. Quidni enim potius farina aut alia re pretiosa se consperferunt? Certe non aliam ob causam, quam ut extremam hoc modo miseriam ex peccatis redundantem testarentur istiusmodi poenitentes. Sicut enim rebus prospere succedentibus, delicatuli undecunque consultum cupiunt voluptatibus lubricis, usque adeo, ut odoratis etiam pulveribus inficiant crines: ita è diverso conscientia stimulum subdente, ac ira provocata Dei vindictam urgente, poenitentes ac super peccatis moerentes, sicut cuncta intus in pectore sentiunt inversa & adversa, ita foris etiam immutatum eunt omnia, quae paulo prius exornaverant. Adeoque sicut cineres reliquiae sunt materiae nobilioris, combusti v. g. ligni, panni aut alterius rei crassioris: ita poenitentes ex statu felicissimo filiorum Dei, testari volunt, se nunc translatos esse in statum irae divinae infeli-

infelicissimum, umbramque gloriæ prioris vix gerere: profitentur ipso facto, (ut verbis olim Abraham (44)) se nil esse, nisi cinerem, de cinere formatos, cineris instar sordidos ac solubiles, in cinerem mox reversuros. Vt omnia taceam reliqua, quæ hoc ipso ritu significare volebant. (45)

§. XXIII.

Succedit nunc expendenda etiam illa consuetudo, qua poenitentes olim in cineribus confedissee dicuntur. Quod ipsum rex Nineviticus suo illustrat exemplo, utpote qui, nuntiato Ninevitarum interitu, ut poenitentiam agerent, jejunium indixit, ipseque subditis exemplo præivit, abjecta corona regia, saccoque induto. Inde adeo divina oracula de ipso commemorant, (46) *ישב על-האפר* quod sederit in cinere. Ad quem ritum alludit etiam Servator noster: (47) *Vae, inquit, tibi Chorazin! vae tibi Bethsaida! quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ καθήμεναι μετενόησαν,* *olim*

(44) Gen. XIX. 27.

(45) Hæc uti generatim de lugentibus affirmat GEIERS in *Opusc. Philol. c. IX. p. m. 148.* ita speciatim ad mœrentes super peccatis eadem accommodasse non videtur incommodum.

(46) Jon. III. 6

(47) Luc. X. 13.

olim in sacco & cinere sedentes poenitentiam egissent.

§. XXIV.

His & addi posset exemplum Jobi, utpote qui pariratione sistitur nobis *Job. II. 8.* יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָאֵפֶר *sedens in medio cineris.* (48) Quo quidem ipso si dicatur etiam Jobus consuluisse ulceribus suis, medelæque causa in cinere sedisse, uti *THOMAS BARTHOLINVS* (49) existimat, utpote qui rem illustrat ex curatione per cinerem, & p. 43. ex *DIOSCORIDE* adducit, cinerem ulcera ficare: præcipuus tamen Viri illius patientis scopus fuit, ut poenitiæ memor esse posset, quod aperta ipsius testatur confessio, *Ideo, inquentis, averſor, & poenitentiam ago* עַל-עַפֵּר וְאֵפֶר *super pulvere & cinere.* (50) Namque quod de cineris consper-

sione

(48) LXX. Edit. Lond. sic vertunt: καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως, quam translationem secutus *PINEDA* in Comm. ad h. l. תֵּן-הָאֵפֶר per sterquilinium exponit, cumque ipso non pauci. At vero cum nullibi in S. literis vox אֵפֶר sterquilinii significationem obtineat, merito usitatum retinemus significatum, quippe a quo ut recedamus, nulla nos cogit necessitas.

(49) *THOMAS BARTHOLINVS de Morbis biblicis p. m. 42.*

(50) *Job. XLII. 6.*

sione perapte observat *B. DANHAVERVS*, (51) idem quoque de sessione in cinere asserendum existimo, eam ideo adhibitam fuisse, ut faterentur poenitentes, se nihil esse nisi cinerem & pulverem: ostendentes calamitatis suæ magnitudinem: invitantes miserationem Dei erga opus suum ex pulvere confectum: denique & spem suam significantes, quod eos ex pulvere aliquando resuscitaturus esset.

§. XXV.

Poenitentes quoque interdum in cinere cubuisse, haud obscure ostendunt verba ipsius Dei, per Prophetam jejunium ac poenitentiam hypocriticam Judæis exprobrantis: *Num sicut hoc, erit Jejunium, quod eligam; dies, quo affligit homo animam suam? Num, ut incurvet, sicut juncus, caput suum, וְשָׁק וְאָפַר יָצִיעַ & ut in sacco & cinere cubet? Num hoc vocabis jejunium, & diem beneplaciti Jehovæ?* (52)

§. XXVI.

Quemadmodum præter conspersionem, lugentibus etiam corporis in cinere volutatio in S. Codice adscribitur: quo spectare videntur illa Jeremiæ, (53) ad fletum exhor-

F

tan-

(51) *DANHAVERVS* *Hodosoph. Phænom.* XI. p. m. 1291.

(52) *Esa.* LVIII. 5.

(53) *Fer.* VI. 26.

tantis populum Hierosolymitanum: *O filia populi mei, cin-ge te cilicio, והתפלשי באפר & volve te in cinere, luctum uni-geniti fac tibi, planctum amaritudinum: quia subito veniet vastator super nos.* Et quæ prænuntiat Propheta Ezechiel (54) *Et clamorem, inquit, edent super te voce sua, clama-buntque amare; ac ascendere facient pulverem super capita sua, ובאפר יתפלשו in cinere volvent se.* (55) Ita quoque non prorsus improbable videtur, eandem in cinere volutatio-nem poenitentiam agentibus more receptam fuisse. Nam-que quo major luctus erat super peccatis perpetratis, eo & major corporis inquinatio inde emergere solebat, ut adeo, dum sedebant in cinere, simul etiam haud raro in eodem
fe vol-

(54) *Ezech. XXVII. 30.*

(55) Non sine Emphasi hic adsperfusio pulveris ac volutatio in cinere conjunguntur, ut adeo indicetur, imminentem Tyri devastationem tantam afferre mœstitiam & luctum, ut non sufficiat, pro more lugentium, nuda saltem cineris aut pul-veris consperfusio, sed requiratur usque adeo etiam volutatio in cinere, & totius corporis immerfusio in cinerem. [Quem ritum & sua ætate adhuc observasse Judæos, Autor est HIERONYMVS in Epistola ad Paulam de Blesillæ obitu, T. 1. Opp. Epist. XXV. p. m. 103. *Flentes, inquit, hodie Judæi, & nudatis pedibus, in cinere volutati, sacco incubant.*

se volverint, quo nulla corporis pars intacta, & sordibus exempta relinqueretur.

§. XXVII.

Restat nunc paucis exponendus ritus cibandi se cinere, quem à lugentibus pariter ac poenitentibus observatum fuisse, constat, utpote quod utrumque exemplo Davidis declaratur, qui quippe non solum in summo luctu constitutus, sed & manifesta poenitentiae suae signa editurus, in Psalmo Metanoëtico *CII. v. 10.* in hæc erumpit verba: כִּי־אֶפֶר כֹּלֶם אָכַלְתִּי *quoniam cinerem, sicut panem comedi.* (56)

Quo-

(56) Variant circa explicationem hujus dicti interpretes. Adeat jam, qui velit, *DELRIVM T. 2. adag. 108. pag. 96.* ubi novem recitat loci hujus expositiones, quarum tamen examen nolim hic suscipere. *KIMCHI & MVIS*, commemorante *GEIERO ad b. l.* censent, particulam (כ) trajectam esse, atque ad אֶפֶר pertinere hoc modo, *comedi panem, quasi cinerem*, i. e. panis haud aliter mihi sapit, quam si esset cinis. Itaque putat *R. KIMCHI in b. l.* pro אֶפֶר כֹּלֶם cinerem, ut panem comedi, legendum esse כֹּלֶם אֶפֶר *ut cinerem panem comedi*: per similitudinem nimirum hoc dictum esse, כֹּלֶם בִּפִּי *quod panis ejus in ore ejus similis factus sit cineri*: five quod panis (ceu cibus) non magis ipsi sapuerit, quam cinis. Conf. *GLASSIVS l. c. Tr. II. L. IV. p. m. 1250.*

Quorum verborum, missis aliorum sententiis cum GEIERO hanc dare Periphrasin nulli dubitamus: *Cinerem quasi panem edo, b. e. lugentium more ac poenitentium in cinere hinc inde volutatus, capitiq[ue] cinerem inspersum habens, subinde cinerem*

Atque huc quadrare videntur etiam illa MÜLLERI in Liebes-Ruß, cap. XVI. Part. I. p. m. 511. qui verba hæc ita explicat: Das meynet der König: Herr, ich bin nicht werth des geringsten Brodt-Stückleins, du möchtest mich wohl mit Aschen speisen, mein Brodt schmecket mir nicht anders, als wenn ich Staub esse, und so wenig Freude ein hungriger Mann haben würde, wenn er den Mund und Magen mit Aschen füllen sollte, so wenig Ergözung hab ich aus Speiß und Trancß, das macht, du speisest mich mit Thränen-Brodt &c. Ps. LXXX. 6. Quare & TERTULLIANUS de Jejuniis cap. 9. Opp. p. m. 548. Tali victu, inquit, David exomologesi suam expressit, cinerem quidem edens, velut panem, i. e. panem velut cinerem aridum & sordidum, potum vero fletu miscens, utique pro vino. Verum hæc sententia minus placet GEIERO, qui propterea etiam altius perpendens Spiritus S. mentem ex ritu superius commemorato lugentium hæc ipsa verba exponit, cui expositioni & nos in præfenti subscribimus. Patet nimirum, peti hanc loquendi rationem, cinerem quasi panem edo, ex ceremonia mœrentium pœnitentiumque tunc temporis recepta. Sicut quippe po-

nerem quoque illinc deciduum ore haustum deglutio, haud aliter, ac si ordinarius meus esset cibus, quem præ moerore capere alias obliviscor v.5. Vel, cibus mihi oblatus non potest non contaminari à cinere, quo velut obruor. Hanc interpretationem suo quoque suffragio confirmat CRAUSERVS, (57) qui licet aliorum sententiam simul adducat, nostram tamen suam quoque facit, ita scribens: *Cinerem manducare de lugentibus dicitur, quia lugentibus optimus cibus etiam insipidus est, ut cinis, vel quia copioso cinere conspergebantur, vel quia revera interdum cinere vesci fuerunt soliti.*

§. XXVIII.

Huc referri quoque possunt quorundam exempla sanctorum, qui si CORNELIO à LAPIDE (58) credimus, cinere,

tus miscebatur lachrymis, indefinenter adeo profluentibus: ita cibus quoque inficiebatur cinere, quo frequenter tunc utebantur. Nempe *quia lugentes*, ut verbis utar ejusdem GELERI in Opusc. Philolog. c. IX. §. 5. *cinerem non modo capitibus injiciebant, sed in cinere etiam volutabantur, adeoque cinerem & vestitui & manibus, quas gerebant illotas, ubivis adhaerentem habebant, ideoque vix aliter fieri poterat, quin largè etiam cinerem una cum pane ingererent ori.*

(57) CRAUSERUS in Phosph. N. T. p. m. 265.

(58) CORNELIUS à LAPIDE Commentar. ad Thren. III. 16.

cinere vel se ipsos cibasse, vel cineris esum aliis suasisse feruntur. Ita enim meminit S. Francisci, quod poenitentiae causa, & ut gulam ac sensualitatem, (ut ipse loquitur,) mortificaret, panem suum asperferit cinere, ut eum redderet insipidum. Huic subjungit S. Jacoponum, S. Francisci affeclam, utpote quem refert, hunc gulam vincendi modum tradidisse: si quis cinere, absynthio, aliave amara vel insipida re cibos sapidos faceret insipidos: imò ipsum tentatum appetitu carnis, ut eum vinceret, carnem emisit, eamque putrescere permisisse, putidamque quotidie ori admovisse.

§. XXIX.

Ad illa, quæ in S. Codice de cineris usu in poenitentia recepto, nobis sunt revelata, quædam adhuc alia in Scriptis suis passim Rabbini addunt. Ita enim illi arcam, in qua volumen legis repositum erat, in gravioribus jejuniis in plateam olim deductam, & cinere conspersam fuisse, perhibent. Qua de re in *Mischna תעניות cap. 2.* hæc habentur: סדר תעניות כיצד מוציאים התיבורה לרחובות של עיר *Ordo jejuniorum qualis est? Educentes arcam in plateam civitatis, & ponentes cinerem combustionis super arcam.*

§. XXX.

§. XXX.

Imo & volumen legis, quod in arca reconditum servabatur, infimul cum arca in plateam prolatum, ac cinere fordidatum commemoratur; in quo tamen ipso valde inter se Judæi dissentiunt. Sunt enim, qui factum hoc esse, adstruunt, sunt & alii, qui illud negant. Ipse *MAIMONIDES* (59) cinerem volumini legis impositum fuisse, clare docet his verbis: וְנוֹתֵן אֶפֶר מִקְלָהָ עַל גְּבִי הַתִּיבָה וְעַל גְּבִי וְנוֹתֵן אֶפֶר מִקְלָהָ עַל גְּבִי הַתִּיבָה וְעַל גְּבִי סֵפֶר תּוֹרָה *Et ponentes cinerem combustionis super arcam, & super librum legis.* Cui ex Christianis Celeberrimus DN. *CALVOERIUS* (60) adstipulatur, diserte scribens: *In Septemplice ob pluviam jejunio proferunt (Judæi) arcam legis in plateam civitatis, omnisque illuc congregatur populus, operiens se saccis, cineremque tenuem imponens tum arca, tum libro legis.* Quibus si fides sit habenda, non alium in finem factum hoc fuisse videtur, quam ut gravissimus luctus, quem super peccatis habebant, magna accessione augeretur, cum viderent, ipsum hunc librum, quem tanta veneratione alias prosequuntur, ut profanis manibus illum tangi,

(59) *MAIMONIDES in hil. Taan. c. 4.*

(60) *CALVOERIUS in Ritual. Eccles. Part. II. Sect. II. C. XXIII.*

§. 3. p. m. 305.

tangi, minime patiantur, jam sordido cinere conspergi. Negat autem hoc ipsum R. JOSEPH KARO, (61) qui fatetur, se nescire, unde hoc MAIMONIDES habeat, quod cinis libro legis impositus fuerit. Namque in *Gemara* arcæ tantum mentionem fieri, cui cinis fuerit impositus, de legis vero volumine prorsus nihil haberi. At hanc opinionum diversitatem ex lectionis varietate derivandam, censet LVNDIVS. (62) Cum penitus, scribens, in banc sententiarum diversitatem inquirerem, commodum occurrit mihi R. ASCHER, qui in ἀνακεφαλαιώσει sua Talmudica, textum *Gemaricum* ita legit fol. 34. col. 1. למר נותנין אפר מקלר על גבי ספר תורה על גבי על גבי. pro eo, quod in nostro textu est: על גבי ספר תורה. Unde facile apparet, MAIMONIDEM & R. ASCHER aliam à nostra habuisse *Gemara* lectionem, quod cum dicti Commentarii Autor non animadverterit, mirum hoc ei visum est, non sine pragnanti ratione.

§. XXXI.

Præterea & illud perhibent Magistri, quod in istiusmodi jejuniis capita cujusvis conspersa cinere fuerint, ordine in simul quodam servato, ita, ut primum Principis, deinde

(61) R. JOSEPH KARO in *Comment. ad Maim. Cefeph Mischne*.

(62) LVNDIVS *Comm. ad Mischn. de Jejuniis Cap. 2. § 1.*

inde & Præsidis Synedrii, ac reliquorum capita cinere sordidarentur. Vbi & illud observant, teste *R. OB DE BARTENORA*, (63) Principem, Præsidemque Synedrii sibimet ipsis non imposuisse cinerem, verum ab aliis fieri hoc debuisse, quo major humiliationis ac pudoris ob peccata peracta inde exurgeret nota; pudorem enim, quo homo ab aliis afficitur, longe differre ab eo, quo is se ipsum afficit.

§. XXXII.

Denique non totum caput cinere undiquaque conspersum, docent, sed tantum ejus partem aliquam, certumque ac definitum locum, qui in *Gemara fol. 16.* מקום תפילין *locus phylacteriorum* vocatur, quem *RASCHI* per מקום שמוחו תינוק רופא *locum, ubi cerebrum tenelli infantis palpitatur*, exponit. Illum hic significari putant nonnulli locum, qui Medicis alias *scissura cranii* appellatur. His ita expositis, in offenso pede progredimur ad

SECTION

(63) *R. OB. DE BARTENORA* in *Comm. ad Cap. 2. Mischn. de jejuniis.*

SECTION. II.

DE

CINERVVM VSV IN SACRIS GENTILIVM.

§. I.

NOn in luctu solummodo cinerum usum apud gentiles obtinuisse, (64) sed eosdem in lustrationibus quoque,

(64) Quemadmodum *per naturam quodammodo talis à mærore imperatur deformatio*, uti judicat *GEIERS*: ita & Græcos Romanosque cinere injecto crinem & faciem conspurcasse, facile probari potest. Sic enim Achilles, comperta Patrocli nece, ambabus manibus cinerem super caput fudit, apud *HOMERVVM Iliad. XVIII. 23*. Ita Priamus etiam cinere aspersus, Hectoris filii mortem luget. *Iliad. XXIV*. Quod ipsum etiam præficæ in monodiis apud Romanos facitabant. *HOMERVS Odyss. 24. v. 315*. Laërtem, Ulyssis patrem commemorat, ardentem pulverem, quo cinis videtur denotari, in caput sparsisse. Quo referri possunt matres, lugentes interfectos filios, quæ apud *EVRIP. in Supplicibus* dicunt: ἀμφὶ δὲ σποδὸν καίρα κεχύμεθα, i. e. cinerem vero circa caput fundimus. Quem ritum false pro more suo perstringit *LVCIANVS*, in libr. περὶ πένθους pag. 767. νόνις ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πᾶσσεται, Cinis capiti inspergitur, adeo ut viventes miserabiliores sint mortuis. Quandoque pulverem adhibebant, id quod de Latino testatur *VIRGILIUS*, *Æneid. XII. v. 611*. Bar-

que, & purgationibus fuisse adhibitos, historiarum testantur monumenta. Non enim aquas semper meras sacris usibus destinasse putandi sunt; (65) sed illis etiam quin cineres

bam interdum pulvere conspergi solitam, docet *STATIUS Thebaid. Libr. VI. v. 30. 31. 32. p. m. 232.*

- - *Sedet ipse exutus honore*

Vittarum nexu genitor, squalentiaque ora

Sparsus, & incultam ferali pulvere barbam.

Pulvis dicitur feralis, quia designabat mortem ac funus pueri, cum damno familiæ. Vid. *BARTHIUS ad h. l. T. III. p. m. 355.*

Ad ultimum adduci hic merentur Ægyptiorum fœminæ, de quibus in *Euterpe* refert *HERODOTUS* f. 53. quod omnes ex defuncti insignioris familia caput sibi & vultum *πηλῶ* luto oblinant. Conf. *P. FABER in Semest. lib. 2. c. 10. p. m. 110. GEIERVS in Opusc. Philol. c. IX. p. 149. sq. DILHERRVS in Dispp. Acad. Tom. I. p. m. 133. sq. Quibus addatur PITISCVS in Lexic. Antiquit. Rom. p. 432. col. 2. & JOH. PHILIPP. PFEIFFERVS in Antiqq. Græc. L. IV. c. 55. p. m. 754.*

(65) Sicut lustratio apud gentiles duplex est, vel expiatio cædis, vel præparatio ad sacra: Vid. *JOHANNIS MARSHAMI Canon Chronicus Ægyptiac. Ebraic. Græc. ad Secul. XI. p. m. 264.* ita ad utrumque aqua adhibita legitur. Quod ad prius attinet, constat, veteres cæde contaminatos, vel cædis confcios, aqua se abluere & purificare solitos fuisse. Evolvatur *DIL-*

cineres interdum immiscuerint, quibus se expiarent, lustrarentque, Scriptorum autoritate commoti, nulli dubitamus.

§. II.

Moris hujus testem cito *OVIDIUM, Fæst. Libr. IV.* ubi
inter

HERRVS c. l. p. m. 201. ubi existimasse dicit gentiles, eædem perpetratam, vel quamcumque noxam vivo flumine aut aqua marina elui posse; quam in sententiam citat versum *EVRIPI- DIS: Θάλασσα κλύζει πάντα τ'ανθρώπων κακά,*

Mare abluit mortalium mala omnia.

Conf. *WITSII Ægyptiac. Lib. II. c. XVI. p. m. 188.* & *JOH. FABRICII Disp. de Cacozelia Gentilium Part. Special. cap. VI. inserta Tom. II. Dispp. DILHERRI Disp. IX. p. m. 232.* Græcorum enim & Latinorum testimoniis passim obviis palam est, Ethnicos in sacris lustratoriis aquam modo fontanam modo marinam frequenter adhibuisse, eamque usui illi præter cæteras aquas accommodatissimam existimasse. Videfis *SPENCERVM de Legibus Hebræor. Ritual. Lib. III. cap. I. p. m. 155.* Posterius quod concernit, quando nimirum se præparabant ad sacra, erat ad fores templi aquiminale quoddam magnum, in quod mergebant titionem ardentem ab ara sumtum, quando victima adoletur: eaque aqua omnes, qui templum ingrediebantur, sese aut ipsi aspergebant, aut à sacrificulis aspergebantur. Vid. *DILHERRVS l. c.* A quo non multum ab-
ludit, quod de Incolis regni Cochin in Asia commemorat

inter cætera cineris quoque ad lustrationes adhibiti mentionem injicit, dicens:

Ignem cremat vitulos, quæ natu maxima virgo est:

Luce Palis populos purget ut ille cinis.

Et quibusdam interjectis:

Certè ego de vitulo cinerem, stipulamque fabalem

Sæpe tuli plena februa tosta manu.

Cujusmodi ritus meminit etiam ROSINVS, (66) quando
XVII.

BERCKENMEYERVS in *Antiquar. P. II. p. m. 163.* Vor ihren Pagoden, inquit, oder Götzen-Tempeln stehet ein grosser Wasser-Trog, in welchen sie sich, ehe sie in den Tempel treten, waschen, und hierauf mit Kuh-Drecks-Asche (sic venia verbo) von weissen Kühen, welche ihre Bramines bey den Tempeln halten, und den Leuten solche Asche, als ein Heiligthum verkauffen, bestreuen. Imo in ipsis Delubris fontes fuerunt, lebetes, labra; ut & περιῶγαντήρια, sive vasa, quibus aqua lustralis continebatur; qualia etiam in Dodonæi Jovis & Appollinis Delphici fanis visebantur, imo apud ipsos etiam Romanos, qui lustrandi causa labra non in templis solummodo, verum in foro etiam, atque in triviis habebant. Vnde Delubra à diluendo veteribus dicta fuerunt templa, fontes habentia, quibus homines intraturi diluebantur.

Vid. ANTON VAN DALE *De oraculis Veterum. C. V, p. 100.*

(66) ROSINVS in *Antiqq. Rom. p. m. 265.*

XVII. Kalend. Maji, qui est dies XV. Aprilis, Virginem commemorat Vestalem maximam apud Romanos cremasse vitulos, quorum cinis servatus fuerit in templo Vestæ, ut inde suffimen fieret, quo populus Palilibus purgaretur. Huc referri quoque possent, quæ apud *VIRGILIUM, Eclog. VIII. v. 101.* obviant:

Fer cineres Amarylli foras, rivoque fluenti

Transque caput jace.

Mos quippe fuit veterum, cineres ex combustis victimis relictos ad aquam sive marinam sive fluviaticam deferre; hac siquidem ratione se expiari ac purgari posse putabant. *LIVVS lib. 36.* de bobus quibusdam scribit, eos vivos comburi, cineremque eorum dejici in Tyberim, aruspices jussisse. Credebant enim, Deos tunc advenire, & colligere id, quod jaciebatur: quos Deos ne viderent, quod indignum putabant tantis Numinibus caput avertabant. (67) Ex hactenus dictis apparet, frustraneam non esse *STVCKII 68)* conjecturam. *Quemadmodum, inquit, in medicina cinerum maxima est vis & facultas, de qua consulendi Medici: ita*

dubium

(67) Hac de re plura vide ap. *IOANN. LUDOV. DE LA CERDA in Annotat. ad Virgil. Ecl. VIII. p. m. 167. sq.*

(68) *STVCKIUS de Sacrif. Gentil. p. m. 218*

dubium non est, quin gentiles cineribus quoque istis sacris, (qui ex hostiis videlicet combustis remanent) maximam vim lustrandi, purgandi, Deosque suos placandi tribuerint. Quo ipso gentilium vanitatem eludit ARNOBIUS, (69) quando gentium Numina sugillans, Lavatio, inquit, Deum Matris est bodie: sordescunt enim Divi, & ad sordes eluendas lavantibus aquis opus est, atque adjuncta cineris fricatione.

§. III.

Atque uti multa à fidelibus ad gentiles per famam ac relationem fuere propagata: (*Revelatio enim erat fidelibus propria, relatio vero etiam gentilibus facta*, ut loquitur celeberrimus Theologus, Philosophusque pariter subtilissimus, B. DN. D. ALBERTI, (70)) ita & hunc ipsum morem cineris in ritibus lustratoriis usurpandi gentiles à Judæis sine dubio mutuatos esse, asserimus; quamvis hîc nobis contradicat JOHANNES SPENCERVS, (71) quippe qui pro more suo, Judæos potius à gentilibus & hunc morem accepisse mutuo, adstruere conatus est. Sic enim expressis-

sima

(69) ARNOBIUS Lib. 2. contr. Gent.

(70) ALBERTI in Discursu Msc. sup. J. N. P. II. c. I. p. m. 46

(71) IOHANNES SPENCERVS de Legibus Hebræor. Ritual. Lib. III. cap. I. p. m. 158.

suma ipsius verba fluunt: *Sat scio, plerosque sibi persuadere, Gentiles cineres in ritibus lustratoriis usurpasse, ut Legem à Deo latam Numer. XIX. κακοζηλία Diabolica imitari possent. Mibi vero probabilius est, hunc cineres ad lustrationes adhibendi morem primam inter gentes originem reperiisse, & Deum hunc morem è Gentilium initiis in cultum suum transtulisse.*

§. IV.

At enim vero quis nescit, hæc à veritatis tramite longissime abludere, cum jam dudum non solum ex Reformatis non pauci, sed & ex Nostratibus Theologi magni nominis contrarium demonstratum iverint? Enimvero quomodo Deus Israël, qui idololatricas gentilium superstitiones tanto semper abominatus est opere, ut maximis populum suum affecerit poenis, si gentilium vestigiis insisteret, Ethnicorum næniis usque adeo delectari potuisset, ut easdem fabulas suæ genti sectandas præceperit? Sapientissimum certè Numen gentilium sacris non indignuit, ut eorundem ad instar veram se colendi rationem populum doceret Judaicum. Tantum ergo abest, ut ritus Mosaicos à gente, vel Ægyptiaca, vel alia, quocunque nomine veniat, petierit, ut potius nec permiserit nec jusserit Deus, ut eo se modo Israëlita colerent, quo Deos suos colebant gentiles. Audiat modo *SPENCERVS*, qua ratione ab Ægyptiacis vanitatibus ad suo-

ad suorum observantiam præceptorum Israëlitas Deus avocet? (72) *Ne exquiras de Diis gentium, dicendo: Quomodo coluerunt gentes istæ Deos suos? ut sic faciam ego quoque. Ne facito sic Jehova, Deo tuo: nam quicquid abominationi est Jehova, quicquid odit, fecerunt Diis suis. Unamquamque rem, quam ego præcipio vobis, eam observantes facite: ne addito ei, neque detrahito ex ea.* Et alibi: (73) *Alloquere filios Israelis edicens eis: Ego sum Jehova Deus vester. Secundum opera terræ Ægypti, in qua habitastis, ne facitote: Similiter secundum opera terræ Canaan, in quam duco vos, ne facitote, & in statutis eorum ne ambulatote. Judicia mea exercetote, & statuta mea observatote, ambulando in eis. Ego sum Jehova Deus vester.* (74) Ex his apparet, quam impium sit, ex gentilium nugis sacratissima Dei instituta derivare, & quæ Deum agnoscunt Autorem, lutulentis gentilium lacunis velle adscribere.

S. V.

Accedit, quod infirmo nimis talo nitantur argumenta, quæ ad suam sententiam stabiliendam urget **SPENCERVS.**

H

Ideo

(72) Deut. XII. 30. 31. 32.

(73) Lev. XIX. 2. 3. 4.

(74) Vid. HERMANNI WITSII *Ægyptiaca* Lib. III. Cap. XIV.

Ideo enim putat, Deum aquam lustralem gentilium in suum transtulisse cultum, *ne Israelitæ semet ipsos minus expiatis existimarent, nisi aquis, novam à cineribus infusis purgandi virtutem haurientibus, aspergerentur.* At enim vero Israëlitæ non ignorabant, aquam cineremve in se nullam habere vim atque virtutem, legalem immunditiem auferendi, nisi accederet institutio divinitus facta, & fiducialis respectus ad antitypum, Christi nempe sanguinem pretiosissimum, qui illos, quibus per fidem aspergitur, demum ab omnibus lustrat atque purgat peccatis.

§. VI.

Porro existimat *SPENCERVS*, quod, cum populus *Judaicus* vetera omnia libens acciperet, sed quæ nova in cultu videbantur, animis aversis intueretur, æquum sit opinari, Deum hunc lustrandi modum instituere noluisse, nisi cineres inter *Gentium* februa numeratos, & res in usu solenni positas invenisset. Sed ad hoc facilis iterum est responsio, & primo quidem loco, quod adhuc sub iudice lis sit, quinam ritus alterum antiquitate superet, *Ægyptiorumne* mos lustrandi se aqua cinerali, an vero *Israeliticus*, à Deo ipso mandatus, cum nec ipse *SPENCERVS* vetustiorum gentium exempla producat, in quibus iste obtinuerit, sed in meris acquiescat con-

conjecturis. Deinde si vel maxime hunc lustrandi ritum prius apud gentiles, quam Judæos obtinuisse, concederem; inde tamen inferre non licet, supremum Numen eundem à Gentilibus mutuo accepisse, & populo Judaico observandum proposuisse. Ad id enim, quod urget *SPENCERVS*, populum istum vetera omnia libenter accipere, at quæ nova in cultu videbantur, averfari, facile regeri potest, hoc absque teste à *SPENCERO* adduci, adeoque eadem facilitate, qua affirmatur, negari posse. Præterea non quod placuit, aut displicuit Populo Israelis, Deum movit, ut hanc vel illam legem circa cultum ab eodem observandum præscriberet, sed potius sanctissima pariter atque sapientissima ejus voluntas omnium legum latarum norma fuit.

§. VII.

Denique exigui, vel plane nullius momenti tertium est, quod affert, argumentum, *quasi credi nequeat, gentiles ab exemplari suo tam longè recedere voluisse, si cineres in purgandi ceremoniis usurpantes, ad Hebræorum imitationem se fingere studuissent.* At plane non video nexum hujus consequentiæ, cum vel una instantia labefactari queat. Puer enim, qui prius, ut dicunt, labris vix literas degustavit, scripturæ exemplum, quod ipsi præformavit Ludi Magister, imitaturus, sæpe adeo recedit ab exemplari suo, ut figura literarum ab ipso

ipso delineata fere Ectypi nomine digna non videatur, ad Archetypon illud Præceptoris conformati. Quis autem puero illi propterea imitandi conatum ac studium denegaret? Eadem ratione cum κακοζηλία illa gentilium comparatum esse autumo, utpote qui pleniori revelationis lumine destituti, dum quod per famam accipiebant a fidelibus, æmulari contendebant, veritate sæpe numero in mera mendacia ac fabulas commutata, ab exemplari suo recessere quam longissime.

S E C T I O III.

DE

CINERVVM VSV IN SACRIS CHRISTIANORVM.

§. I.

A gentilibus progredimur ad Christianos, prisci modernique ævi, quorum apud utrosque multa, quæ cinerum usum concernunt, deprehenduntur.

§. II.

Primo loco commemorandus venit priscus ritus Christianorum, qui in agenda poenitentia, inter cætera cinerem quoque adhibuerunt. Ita enim, suo jam ævo, cineri incubuisse poenitentes, indicat *TERTVLLIANVS*, (75) *Itaque, inquit, Exomologesis prosternendi & humilificandi homines,* *disci-*

(75) *TERTVLLIANVS lib. de pœnitent. cap. 9. p. m. 127*

disciplina est &c. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum moeroribus dejicere, illa, quæ peccavit, tristi tractatione mutare. Huic CYPRIANVS, (76) adjungi potest, utpote qui adhæſionis cineri meminit: Putas, scribens, facile eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti. Orare oportet impensius, & rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrimosis lamentationibus occupare: stratos solo, adharere cineri, in cilicio & sordibus volutari. Et CELERINVS, (77) de se ipso testatur, quod pro sorore sua, à Christo desciscente in lætitia Paschatos flens die ac nocte, in cilicio & cinere lacrymabundus dies exegerit. Porro etiam S. AMBROSIVS (78) ostendit, quomodo foemina, quæ peccavit, debeat Deo reconciliari etiam aspersione cineris. Verba ita habent: Deinde lugubris Tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuria præstiterunt: defluant oculis lacrymæ, quæ masculum

H 3

non

(76) CYPRIANVS de Lapsis paulo ante finem p. m. 137

(77) CELERINVS in Epistola ad Lucianum, quæ inserta Cypriani Epistolis, in ordine est XXI. p. m. 45.

(78) AMBROSIVS in Tractatu ad virginem lapsam cap. 8.

non simpliciter aspexerunt, palleſcat facies, quæ quondam viruit impudice: Denique totum corpus injuriis & jejuniis maceretur, cinere aſperſum, & opertum cilicio perborreſcat, quia male ſibi de pulchritudine placuit &c. Testis quoque fatis luculentus eſt SALVIANVS, (79) qui de peccatore loquens: Sed quomodo, inquit, ei exomologeſis diuturna opitulabitur in extremis ſito? Sed cilicio carnes conteret, ac favilla & cinere ſordidabit: ut molliem videlicet præterita voluptatis præſentium aſperitatum duritia compenſet. Cinerum uſum apud priſcos ſexti adhuc ſæculi Chriſtianos obtinuiſſe, teſtatur Synodus Agathenſis, (80) ſi quidem BURCHARDO aliisque Canonum collectoribus fidem habemus. Poenitentes enim ante fores Eccleſiæ ſe repræſentare dicuntur Epifcopo civitatis, ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram proſtratis, ipſo habitu & vultu reos ſe proclamantes. Ibi ſecundum modum culpæ, poenitentia per præfixos gradus injuncta, poſteaſque in Eccleſiam introductis, manus impoſitæ, miſſoque cinere caput cilicio opertum commemorantur. (81)

§. III.

(79) SALVIANVS Opp. T. II. L. I. *adverſus Avaritiam* p. m. 39.

(80) Synodus Agathenſis can 63. *Diſtinct.* 50. citante JOH. BAPTISTA CASALIO *de Prof. & Sac. Veter. Rit.* P. III. cap. LXI. p. m. 306. ſeq.

(81) Conf. CHEMNITIVS in *Exam. Concil. Trid.* P. IV. p. m. 148.

§. III.

Præter hæc notari quoque meretur, à viris, vera & infucata pietate conspicuis, hunc morem quoque servatum fuisse, ut in cinere strati, quo sacram poenitentiam familiarem sibi redderent, ac veluti naturalem, eidemque magis indulgerent, ibi emorerentur. (82)

§. IV.

Hic autem veterum Christianorum ritus ac consuetudo non reprehendenda, dimanavit succedente tempore in Pontificiæ addictos religioni, utpote apud quos, circa tempus Quadragesimale, inprimis in Capite, ut vocant, Jejunii, (83) quod

JOACH. HILDEBRAND. *Enchirid. de prisca & primitiva Ecclesiæ sacris publicis cap. III.* CALVOER. *Ritual. Ecclesiast. Part. II. Sect. II. cap. XXIII. §. 3. p. m. 304.*

(82) Conf. RAYNALDVS in *Annalibus Eccles. anno 1200. num. 19. in fin. tom. 13. & ibidem 1202. num. 29.*

(83) Variant Scriptores circa determinationem Capitis Jejunii. Quidam enim ponunt illud in Dominica Invocavit, alii autem in septimanæ antecedentis feria quarta, quæ Dies Cinerum audit, cui posteriori sententiæ, quam et Canones, & praxis ipsorum Pontificiorum confirmant, nostra quoque addimus suffragia; controversias vero omnes hic discutere velle à nostro alienum instituto existimamus.

quod aliis *Dies cinerum*, (84) *die Ascher-Mittwoch*, à ritu nimirum primario incinerationis dicitur, cineris adhuc receptum esse usum, affatim constat.

§. V.

Equidem summi Triumviri, *HVNNIVS*, (85)

GEIERVS

(84) Quod hujus diei originem concernit, in diversas iterum partes Autorum sententiæ abeunt. Sunt, qui non adeo antiquum illum esse asserunt. Sunt & alii, qui antiquitatem ejus adstruere conantur, ut *BELLARMINVS*, & *ALARDVS GAZÆVS* alique, qui hunc jam inde à quinti seculi fine, sextique initio repetunt. Eundem receptum fuisse tempore Concilii Agathensis, *BVRCHARDVS Wormatiensis*, *IVO Carnotensis*, alique canonum collectores narrant. Porro alii cinerum diem, tanquam caput Jejunii, à Gregorio M. institutum fuisse sub finem Sec. VI. putant, uti *BALÆVS* docet, *Cent. I. Scriptorum Britannic.* ubi etiam addit, Gregorium hunc Quadragesimæ jejunium cinerum aspergine sacrasse, & cinerum consecrationes instituisse. Cui sententiæ & calculum addunt Celeberrimi Viri, *HOSPINIANVS de Orig. Festor. Christ. p. m. 39.* *JOACH. HILDEBRAND. in Libello de Diebus Festis p. m. 47.* & *CALVOERIUS in Ritual. Eccles. Part. II. Sect. II. cap. 23. p. m. 303. sq.* Conf. si placet, *Dn. M. Mittwoch in Dissert. Histor. de Capite Jejunii, vulgo, die Aschermittwoch, Hab. Lipsiæ. A. S. R. M DC XCIII.*

(85) *NIC. HVNNIVS in Apostas. Rom. Eccl. p. m. 626.*

GEIERS (86) & *CALVOER*, (87) ex Judaismo hunc cineris usum, qui penes Pontificios in die hoc cineris obtinet, originem suam traxisse, docent. At vero pace Tantorum Virorum dixerim, quod mihi quidem vero similis videatur, eundem tam longe non esse repetendum, quum, uti supra ostendimus, in veterum Christianorum sacris ejusdem vestigia jam appareant, quibus insistere conati Pontificii, hunc cineris usum hodiernum retinuerunt.

§. VI.

Ad ipsum autem cineris usum quod attinet, est quidem ille ad veterum Christianorum morem aliqua ex parte conformatus, sed ita tamen, ut Pontificii in quibusdam ab exemplari suo recesserint, & quædam præterea addiderint, quorum nonnulla superstitionem maximam sapiunt, quædam autem non usque adeo ipsis vitio vertenda videntur. De singulis pauca delibabimus.

§. VII.

Nimirum notissimæ sunt illæ superstitiones, quæ in ipsa cinerum adspersione, quæ fit in Die Cinerum, inter Pontificios grassantur. Namque si ante omnia spectes materiam,

(86) *GEIERS* in *Opusc. Phil. c. IX. §. 6. p. m. 152.*

(87) *CALVOER. l. c.*

riam, ex qua relictī cineres capitibus imponuntur, illud omnino superstitiosum, ac plane novum videtur, quod prius consecrent ligna comburenda, quam ex iis remanentes cineres ad sacrum usum adhibeantur, utpote ad quem non nisi, vel ex ramis olivarum, juxta *BARTHOLOMÆVM GAVANTVM*, (88) vel ex palmis, ut vult *HOSPINIANS*, (89) vel etiam ex cremiis sarmentorum, uti *BERNARDVS* (90) tradit, vel aliis arboribus, præterito anno sacratis, præparatos cineres usurpari, legimus, qua de consecratione tamen nec vola nec vestigium in veterum Christianorum sacris apparet.

§. VIII.

Deinde & illud à more piæ antiquitatis multis parafangis recedit, quod & ipsis cineribus benedicant, eosdemque ad sacra peragenda consecrent quatuor, ut vocant, collectis, sive Orationibus & precibus sacris, ut idem docet *HOSPINIANS l. c.* In quarum priorē sibi expetit à Deo

(88) *BARTHOLOMÆVS GAVANTVS in Thesauro Sacr. Rit. Part. IV. Tit. 17. p. 215.*

(89) *HOSPINIANS l. c. p. m. 39.*

(90) *BERNARDVS Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 64. citante Du FRESNE in Glossar. sub voc. Cinis.*

Deo Sacerdos, ut mittere dignetur Angelum suum sanctum de coelo, qui cineribus illis benedicat, eosdemque sanctificet, ut sint remedium salutare omnibus, nomen sanctum Dei humiliter invocantibus, ac semet ipsos pro conscientia delictorum suorum accusantibus, ut sic cineribus istis sese adspargant ad corporis sanitatem, & animæ tutelam. In secunda collecta precatur Deum, qui inspicit conditionis humanæ fragilitatem, ut his cineribus pro sua pietate benedicere dignetur, quos proferendæ humilitatis, atque promerendæ veniæ causa capitibus imponere decreverint, ut qui se cinerem esse & ob pravitatis suæ meritum in pulverem reversuros cognoscant, peccatorum omnium veniam, & veniam poenitentibus repromissam misericorditer consequi mereantur. In tertia Collecta à Deo rogat, ut aurem suæ pietatis inclinet precibus ipsorum, & capitibus servorum ipsius, horum cinerum aspersione attactis, effundat propitius gratiam suæ benedictionis, eosque Spiritu compunctionis repleat. In quarta quoque Collecta invocatur Deum, qui Ninivitis in cinere & cilicio poenitentibus, indulgentiæ suæ remedia præstiterit, ut concedat propitius, quo eos imitentur habitu &c.

§. IX.

His autem ita consecratis cineribus superstitiosi Papi-

stæ spirituales propterea, ac nescio quam, virtutem prorsus divinam adscribunt, ita quidem, ut inter alia his cineribus Dæmonein ejectum, legamus *in Annuis literis Soc. Jes. 1653. GOSWINO NICKELIO, Præpos. Gen. jubente Prægæ editis p. 237. n. 8. Cujus furfuris & illud est p. 247. n. 81. quando Cuidam, inquiunt, ut Catechismo nostro se daret instruendum, ansam dedit, quod, cum ob sterile à multis annis conjugium affligeretur, Christiani cujusdam hortatu Deo uni ac vero supplex, de cinere benedicto biberit modicum, brevique conjugium foecundum expertus sit.*

§. X.

Quemadmodum autem hæc ipsa Pontificiorum nimis superstitiosorum genium sapiunt, proptereaque maxime damnanda, & ex pura doctrina Evangelica eliminanda judicantur: ita è diverso, si cætera absint, non plane culpanda videretur illa consuetudo utut superflua, in recipiendo cinere fervari solita, qua nimirum sacerdos, adventantibus ad aram hominibus, cinerem in signum poenitentiae, in capita eorum solet conspergere, hoc epiphonemate: *Memento, quia cinis es, & in cinerem reverteris;*

teris; (91) si quidem præterea nihil hoc ritu significaretur, quam quod *CASALIVS* (92) habet, quando hanc cineris conspersionem dicit notam esse, & signum exterius interni moeroris & doloris, Deum offendisse, ejusdemque unigenito filio mortem præbuisse; imò quando addit, quod ideo cinere capita aspergantur, ut ipsis calamitas ad memoriam revocetur, ac ut meminissent, se esse pulverem. Se hoc habitu confiteri, quod non Dii neque de coelo sint, sed homines de terra principium habeant:

(91) Conf. *GEIERVS l. c. p. m. 152. HOSPINIANVS l. c. POLYDOR. VERGILIUS lib. 6. de Invent. c. 3. p. 487. Adde CALVOERIVM l. c.* Impiam hujus epiphonematis profanationem in Bonifacio VIII. detestantur Pontificii. Siquidem illum venienti ad se Procheto, Genuensi Archiepiscopo, sed Gibellinæ factionis, & petenti ad pedes Papæ cineres, hæc dixisse: *Memento, quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cinerem converteris*, simul & patinam plenam cinere effudisse, atque incussisse in vultum & oculos Archiepiscopi, *PLATINA in vita Bonifacii* refert. Conf. *HILDEBRAND. in Libello de Diebus festis. p. m. 49.*

(92) *CASALIVS de Prof. & S. Rit. P. III. c. LXI. p. m. 307.*

beant: & quod per peccatum gloria sua spoliati, & inter hostes nudi constituti, ornatu gratiæ Dei indigeant.

§. XI.

Hæc dicta sunt de Vsu cinerum, qui penes Pontificios in Capite Jejunii obtinet. Præter hunc alius apud eosdem occurrit commemorandus cinerum usus, quando nimirum iidem Consecrationi Altarium inserviunt. Constat quippe, Papicolas non cereis solum, oleo ac chrismate sancto, hymnis, votis, ac oblationibus Missaticis suas recens exstructas aras sanctis, quos venerantur, dedicare; verum non raro etiam aquam lustralem ex sale & cinere confectum adhibere. (93)

§. XII.

Liceat in hanc sententiam quasdam ex *V GHELLI Tomo VII. p. 760.* cæremonias adscribere, quemadmodum eas in dedicatione Ecclesiæ S. Juliani agri Veronensis deprehendimus; *Dominus Jonatban Concordiensis Episcopus,*

(93) Vid. *MIRVS in Lexic. Antiqq. Eccles. p. m. 49.*

scopus, & Dominus Aldemarus Xantonensis Episcopus, fecerunt aquam sanctam cum aqua & sale, & iverunt per tres vices de foris Ecclesie, & fecerunt aquam benedictam cum Sale, cinere & vino, & sanctificarunt altaria, & iverunt de intus per circuitum supra scripte Ecclesie tribus vicibus, & fecerunt fieri quadrivium in predicta Ecclesia cum cinere, & scripserunt literas in quadrivio de cinere, & unxerunt pedes altarium, & fecerunt XII. Cruces de intus per circuitum istius Ecclesie &c. (94)

§. XIII.

Hæc quam sint superstitiosa, vel me tacente, res ipsa loquitur. Quid enim est, si hoc non est superstitiosum, aras tam inanibus, ridiculis, à Deo nullibi præceptis ceremoniis non Deo, sed sanctis offerre, eorumque tutelæ commendare? Equidem altaria ad usus divinos & religiosos gratiarum actione ac precibus devotis destinanda Deo

(94) Conf. Max. Reverend. DN. L. SIBERVS in Epistola, occasione Ædis Smidebergensis S. Trinitati oblatae ad Illustr. Dn. Jo. Ægid. de Alemann scripta, de Templorum condendorum ac dedicandorum ritibus, XLII. p. 23. sq.

da Deo Triuni dicare, nihil habet vitii; at aqua lustrali ex cinere & sale præparata conspergere, ac sanctificare aras, illud est, quod superstitiosis hominibus originem debet, Deoque placere nequit.

§. XIV.

Præter hæc quædam adhuc, eaque paucissima de illicita cinerum è sanctorum corporibus remanentium veneratione in scenam producere liceat.

§. XV.

Vt autem dicamus, quod res est, cineribus ac reliquiis sanctorum adorationis cultum in Papatu attribui, satis liquet, quod ne falso ipsis imputari videatur, loquentem audiamus facile præcipuum ex Doctoribus Scholasticis *GABR. VASQUEZ.* (95) qui disertis verbis: *Apud Catholicos, inquit, veritas indubitanda est, reliquias sanctorum, sive fuerint partes ipsorum, ut ossa, carnes & cineres,*

(95) *GABR. VASQUEZ. Comment. in Tertiam partem Thomæ Tom. I. Quæst. XXV. Artic. III. Disput. CXII. cap. II. p. m. 751.*

neres, sive res alia, quæ ipsos tetigerunt, vel ad ipsos pertineant, adorandas & in honore sacro habendas esse.

§. XVI.

Neminem fugiunt tot superstitionæ cinerum consecrationes, circumgestationes, exornationes, osculationes, coram iisdem in genua inclinationes apud Romano-Catholicos diuturna jam consuetudine receptæ. Eas hoc ordine signat *CHEMNITIVS: (96) Ossa cineresque sanctorum ex sepulchris eruunt, supra summum altare collocant, auro argentoque exornant, in processionibus solemnibus circumferunt, populo summa reverentia tangendas & exosculandas proponunt, easdem Pontificali auctoritate consecrant, coram ipsis in genua procumbunt, sanctos ipsos canonizant, & religiose adorant, eosdem invocantibus peccatorum indulgentias, variorumque beneficiorum temporalium & spiritualium merita promittunt.*

§. XVII.

At S. literis quantopere hæc adversentur, prolixius,

K

h.l.

(96) *CHEMNITIVS in Exam. Concil. Trid. Part. IV. p. m. i. sq.*

h. l. persequi, haud opus esse autumamus, cum ista superstitione multis in scriptis (97) à Theologis jam satis sit confutata.

§. XVIII.

Atque his ipsis pro virium modulo expositis, coronidem nunc toti huic qualicunque Dissertationi imponimus. Etsi præsens specimen pertenuè fortè non aliorum

(97) Ex Nostratibus possunt hac de re conferri *THEOD. THVM-MIVS* in *Disp. De Εικονομα, οσκελετολατρεία*, Membr. III. p. m. 86. *sqq.* *BATTVS* in *Disp.* quæ inscribitur: *Lipsanolatriæ Pontificiæ Sceleton.* *MICHAEL SIRICIVS* in *ostensione fundamentali Abominationum Papatus circa religiosum Creaturarum cultum* L. II. cap. CLXI. p. m. 397. *THOMAS STEGERVS* in *Disp. de ortu & progressu cultus reliquiarum.* *JO. FECHT.* in *Disp.* sub rubrica: *Examen Conciliationis Doctrinæ Pontificiæ & Lutheranae in Articulo de cultu Imaginum & Reliquiarum &c.* Ex Reformatis *JO. DALLÆVS* *adversus Latinorum de cultus religiosi objecto traditionem* Lib. IV. Cap. i. *sqq.* p. m. 582. *sqq.*

rum æquat conatus, plus ultra penetrantes, juvat tamen
memorem esse verborum *SENECÆ*:

Æquat omnes Cinis & Finis!

Deo interim pro concessis viribus sit Gloria sine

F I N E!

V I R O
SVMMÆ REVERENDO ATQVE
EXCELLENTISSIMO
DN. CHRISTIANO Botthulff
BLVMBERGIO,
S. THEOLOGIAE DOCTORI CELEBERRIMO,
ET
DIOECESIOS ZWICCAVIENSIS PRÆSVLI
VIGILANTISSIMO MERITISSIMOQVE
S. D. P.
D. JOHANNES SCHMIDIUS.

*Vm tuus optimæ notæ Fi-
lius probe cognitum atque
perspectum haberet, ad compa-
ran-*

*randam eruditionem non suffice-
re, ut Studiorum Cultor apto ad
litteras ingenio sit præditus, sed
necessum esse, ut illud omni con-
tentione excolat: ipse quoque præ-
claras animi vires à benigno Nu-
mine concessas non modo in Patria
humanioribus litteris & Orienta-
lium linguarum notitia pulchre
expolire coepit, sed in alma quo-
que nostra studiis indefesso studio
invigilavit, varioque scientiarum
genere animum suum imbueret*

*studuit. Cui laude digno cona-
tui exoptatum respondisse succes-
sum, haud contemnendi profectus,
quos incluto Sapientum Ordini
in Examine Baccalaureali pro-
bavit, testes luculenti esse possunt.
Possunt idem testari exercitia,
quæ primo philosophiæ diadema-
te ornatus neutiquam posthabuit,
sed in publico acroaterio tum the-
ses Commilitonum examini pro-
positas strenue defendit, tum le-
ctiones diebus Cerealibus non sine
laude*

laude habuit. Quam egregios
etiam in Theologia pariter atque
Philologia sibi comparaverit pro-
fectus, Dissertatione præsente, pro-
prio Marte conscripta, ostendere
sategit. Non possum non itaque
Tibi, Vir summe Venerande, de
erudito juxta ac bene morato
nec non paternorum meritorum
observantissimo Filio ὁλοψύχως gra-
tulari, & præclara quæque de eo-
dem polliceri. Vale, & ecclesiæ
commodo quam diutissime
vive!

habe. habuit. Quam egregios

etiam in Theologia pariter etque

Philologia sibi comparavit pro-

fectu. Dissertatione praesente pro-

prio Martio conscripta, ostendere

fecit. Non possunt non itaque

Tibi, Viri summe Veritatis, de

crimine parati ac bene meritis

reus non poterunt accusetur

etiam in Theologia etque

Philologia sibi comparavit pro-

fectu. Dissertatione praesente pro-

prio Martio conscripta, ostendere

fecit. Non possunt non itaque

Schmid, Johann

<<Diss. theol.>> de cinerum in sacris usu

Lipsia 1722

4 Diss. 3223,14

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10958702-4

VD18 15216438-001